

Imádkozunk az egy közös, önazonos, békét vágyó, Szeretet Istenhez, aki szabad akaratral "áldotta / ? / verte meg, egyesek szerint" ... az embert.

Felelősséget ruházott rám.

Józan **észt, lelkiismeretet, döntési képességet.**
Gondolataim, szavaim, tetteim, és mulasztásaim felett.

Isten megengedi, hogy a gonosz sötét birodalmának szolgálatába szegődjünk, de mindannyiunkat, HAZA hív, ölelésre örökké kitért karokkal.

Mindenkor. Bármekkorát hibáztunk és ha azt megbánva belátjuk, a jóvátétel vágya tölt el minket. Egymást elpusztítani, elég nagy, megengedhetetlen bűn, több is mint *hibácska*. A szeretet elleni legnagyobb vétkeinkhez tartozik.

Át nem ruházható, nem porlasztható, nem kiszervezhető felelősség. A direkt cselekvések és az önátveréssel asszisztálásaink szintén nem azok, a *zseniális gonosz* bedolgozóiként.

Elkerülhető, elutasítható, tudatosan, vagy ráérezve Jézus Istenére hangolt, látó, hűséges szívvel.

Amikor ez éles helyzetben, személyes kinyilatkoztatássá lesz, vállalva annak a bármilyen lehetséges következményét, akkor kell az erő. Én ezért imádkozom. Az imádkozót képes nagyon megerősíteni a Jóistent megszólító ima.

Isten nem erőtlen, szándéka nyilvánvaló. Országát nyitva áll.

Elközelel az az idő.

Csak ez a szembe helyezkedő, az együttműködésemet a hatalmaskodóktól, az engedelmességtől megvonó, szabad döntés képes tenni a gonosz ellen, amely/aki rettegni is ettől szokott.

Az összeadódó - minden mástól tiszta - jók, a rendíthetetlen szelídek, egységes sokaságától. Megfélemlíthetetlen, megvesztegethetetlen,

XXX. évfolyam 12. szám 2023. december

Bóta T.: A csillag fénye	5446
Bulányi Gy.: Fatimai hiszekegy	5447
Rónay Gy.: Advent...	5449
Gyombolai M.: Azon az éjszakán	5449
Schanda B.: Riport...	5450
Farkas I.: Interjú...	5452
Szécsi J.: Jegyzetek...	5455
Barcza B.: Ki vagy te?	5456
Gromon A.: A talpraesett Jézus	5457
ZSGY: Kiskarácsony	5462
Babits M.: Karácsonyi ének	5464

« Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkéért. Isten Országát megvalósulásáért »

átverhetetlen összemosolygásunk, közös bizalmától, elvehetetlen lelki békénktől.

A magyar földön született Szent Márton - **katonáskodást visszautasító** - a nélkülözhető kicsinyeket **szolgáló szeretetének** példájára emlékezve.

Minden rajtunk fordul. Isten bátorít.

"Az nem lehet, hogy ész, erő,
És oly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy átoksúly alatt."

(Vörösmarty Mihály : Szózat - részlet -

Csontos Barnabás 2023.11.10

BÓTA TIBOR

A CSILLAG FÉNYE

*"És lám a csillag, melyet napkeleten láttak, elfőttük haladt,
amíg végre meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek
volt"...*
(Mt 2,1-12)

Derűs éjszaka, feltekintve az égboltra, azt tapasztalhatjuk, hogy a Hold és a csillagok is világítanak. Mégis óriási különbség van a kétféle világítás között. A csillagok saját fényüket szórják szét, míg a Hold csak visszaveri a fényt. A csillagok belső energiájukat sugározzák szét, a Hold (bár elnyeli a ráeső fény egy részét), de soha nem rendelkezik annyi energiával, hogy saját fényét sugározná.

Fenti képpel harmóniában, talán nem véletlen, hogy a betlehemi istállóhoz is **csillag vezette a Messiást-várókat**, s nem valamiféle saját fényvel nem rendelkező égitest.

Jézusom, karácsony ünnepére készülve arról a világosságot gyújtó Igazságról szeretnék elmélkedni, amely szabaddá tesz, amely boldoggá tesz, és amely elvezet a szeretethez.

Nem az igazság tartalmáról szeretnék elgondolkodni (hisz erről beszélünk egész éven át), hanem az igazság, szeretethez elvezető voltáról. Most továbbadásaink „hogyan”-járól gondolkodom el.

Jézus azután így szólt a zsidókhöz. Ha megmaradtok beszédemben...akkor meg fogjátok ismerni az igazságot, és az igazság szabadokká fog tenni titeket...Ábrahám magvai vagyunk - felelték neki - soha senkinek a rabszolgái nem voltunk, hogy mondhatod hát, hogy szabadok lesztek? ...Tudom, hogy Ábrahám magvai vagytok, de engem megölni igyekeztek, mert beszédem nem fér meg bennetek"(J 8,31-38).

Az igazság megteremti szeretetünk alapfeltételét: szabaddá tesz

Az igazság csak akkor tesz szabaddá, ha hasonlókká válunk a betlehemi csillaghoz: azaz, ha az Igazság saját belső energiánkká válik és azt sugározzuk ki.

Aki csak befogadja az Igazságot, s talán még úgy is érzi, hogy magáévá tette, de **ki nem mondja**, az a szabadság érzése helyett egy feszítő érzést érezhet csupán, mert az Igazság, lényegéből adódóan kikívánczik. A kimondás, továbbadás által teszi szabaddá birtokosát.

Az pedig, aki meghallva az Igazságot, **„azonnal” akarja továbbadni**, anélkül, hogy magáévá tette volna, az nem fogja megtapasztalni a szabadságot.

Az Igazság csak akkor képes szabaddá tenni az embert, ha engedí, hogy az Igazság először átrendezze belső energiáit.

Spinóza kétféle érzelemről beszél: A szenvedő érzelem esetén, az embert, valamilyen tudattalan kényszer

hajtja. Egzisztenciális biztonságigény, önigazolási vágy? A szabad ember először cselekszik, majd cselekedetei hatására alakulnak ki érzelmei. Az ember akkor szabad, ha nem „valamitől” akar megszabadulni, hanem valamire akarja magát szabaddá tenni.

Szavaink értékét, elsődlegesen a **Jézus szavaival való egyezés** adja meg. A tartalom azonban nem képes „önmagában” az értéket megadni. Ugyanaz a szó lehet „jelentéktelen”, vagy éppen nagyon jelentős, attól a módtól függően, ahogy kimondja az ember. Simone Weil szerint, amilyen mély régiókból indulnak el szavaink, a hallgatóban is ugyanolyan mély régiókba jutnak el.

Szavaink értékét másodsorban **szavaink és tetteink harmóniája** adja. Tetteink képesek igazán hitelt adni szavainknak. Sem a szó, sem a tett nem képes a másikat helyettesíteni.. A kettő egymás szerves kiegészítője. Bokrunk - Jézus példája nyomán - nagy hangsúlyt tesz a tanulásra-tanításra. Persze Jézus cselekedeteiben is példát adott nekünk.

Szavaink értékének további szempontja **az ész és a szív harmóniája**. A ma emberének tragikus tévedése, hogy azt gondolja, ha kikiabál egy jelmondatot, vagy felmutat egy transzparenst, az hat. Csak az hat, ami előbb a szívünket belülről érinti.

József Attila csodálatosan fejez ki egyik versében („Ignotusnak”):

"Az elme, ha megért, megbékül,
de nem nyugatlik a szív nélkül,
s az indulat múltó görcsökbe vész,
ha föl nem oldja eleve az ész."

Amint a szentháromságmintájú családban, úgy a közösségben sem elegendő egymás passzív elfogadása (ami olykor nem is olyan egyszerű), A másik boldogságát is kell keresnünk. Egymás emelése révén kell emelkednünk. Csak a boldog ember képes másokat boldoggá tenni. Nem azon múlik közösségünk szeretetlégköre, hogy képesek vagyunk-e olyan embereket összegyűjteni, akiket tudunk szeretni, hanem azon, hogy kifejlődött-e bennünk a szeretet képessége. Ezt tisztán látva, vajon nem értékeljük-e, mégis sokszor többre, azt a közösséget, ahol élvezzük mások szimpátiáját, mint ahol szeretetünk igencsak próbára van téve? Vajon a másokat boldoggá tenni-akarásunk nem előzi-e meg, a helytelen boldoggá lenni akarásunk, azaz az elismerésre és szimpátiára vágyásunk?

A teremtés könyvében Isten, minden nap után, azt mondja: "Ez jó". Törekednünk kell arra, hogy Isten Országát építve mi is minden nap szívből ki tudjuk mondani, hogy ez jó. E. Fromm. az anyai szeretettel kapcsolatban azt írja: A legtöbb anya képes rá, hogy jót, azaz "tejet" adjon, de csak kevesen tudnak "mézet" is adni. Hogy mézet adhasson, ahhoz az anyának nemcsak "jó anyának", hanem "boldog embernek" is kell lennie, és ez már keveseknek sikerül. Az anya „élet-szeretete” éppoly ragályos, mint „szorongása”. Az élet szeretetének győznie kell önmagunkban minden

félelem, csalódás, szorongás ellenére. Akinek örök élete van, vagyis olyan kincse, amely ellen senki sem árthat, abban mindig győznie kell a boldogságnak.

Jézusom, karácsonyra készülve mindannyiunk számára kérem, hogy az a világosság, amelyet Te hoztál el közénk, járjon át bennünket, s teremtsen Rendet bennünk. A "tej" mellett "mézzel" is tudjuk táplálni a ráncbízottakat.

BULÁNYI GYÖRGY

FATIMAI HISZEKEGY

Hiszek az egy Istenben. Hiszem, hogy nem volt soha kezdete, és nem lesz soha vége. Hiszem, hogy időtlenül létezik. Hiszem, hogy láthatatlanul és tapasztalhatatlanul létezik, és hogy nem olyan, mint a látható és tapasztalható világ. Hiszem, hogy nincsen létrehozó oka, mert időtlenül és anyagtalanul önmagától létezik; Ő az önmagában való Élet. És Tőle van minden, ami van. Élettelen és élő, és minden Tőle kapta a létezését. Ő a teremtő oka mindennek, ami van.

Hiszem, hogy az Isten – szeretet. Hiszem, hogy az Ő senkitől sem kapott, időtlenül birtokolt élete – a szeretet élete. Hiszem, hogy az Ő élete a szeretet közösségi, családi élete. Hiszem, hogy az Isten időtlenül odaadja teljes önmagát. Hiszem, hogy aki odaadja önmagát, az az Atya. Hiszem, hogy akinek odaadja önmagát, az a Fiú. Hiszem, hogy az, akit az Atya odaad a Fiúnak, az a Lélek. Hiszem, hogy a mindent odaadás nem áll meg a Fiúnál. Hiszem, hogy az Atyától a Lelken keresztül ez a Lélekkel megajándékozott Fiú visszaadja teljes önmagát az Atyának. Hiszem, hogy a Fiúévá lett Lélek eközben visszaáramlik az Atyához. Hiszem, hogy ebben az időtlen és szünetet nem ismerő áramlásban áll fenn az Isten szentháromságos élete. Hiszem, hogy ebben a szeretetkörforgásban kielégül az Isten adásigénye és kapásigénye is. Hiszem, hogy az Istennek ennek következtében nem hiányzik semmi. Hiszem, hogy így birtokolja az oszthatatlan létteljességet, az isteni mindent. Hiszem, hogy ebben a mindent adó közösségben az Isten mértéket nem ismerően boldog. Hiszem, hogy nem hajthatja semmi kényszer. Hiszem, hogy tökéletesen szabadon adja oda magát teljesen és mindenestől. Hiszem, hogy ennek semmi más oka nincsen, csak ő, tehát csak az, hogy Ő ilyen. Csak az, hogy Ő maga a Szeretet. Hiszem, hogy nincs emberi szó, amely teljesebben tudná kifejezni, hogy mi Ő: a szeretet az Isten, és az Isten – Szeretet.

Hiszem, hogy szeretetből hívta létre a nemlétből az embert, az emberiséget. Semmi másért nem teremtett meg bennünket, csak azért, hogy részesítsen bennünket a maga szeretetéletében, annak boldogságában.

Mégpedig azon a minden emberi elképzelést meghaladó fokon, amely mértékben a teremtmény számára az egyáltalán lehetséges. Isten nekünk is mindent kíván adni, s a teremtmény annyit kaphat meg az Istentől, amennyinek a felvevése a teremtményi lét egyáltalán képes.

Hiszem, hogy a maga képére és hasonlatosságára teremtett meg minket. Szabadoknak teremtett meg bennünket azzal a lehetőséggel, hogy választhatjuk és elutasíthatjuk őt; választhatjuk a szeretetet, és elutasíthatjuk a szeretetet. Hiszem, hogy csak azért teremtett meg bennünket a bűn választás lehetőségével, mert különben nem tudnók választani őt, a szeretetet; hiszen szabadság nélkül nincsen szeretet. Hiszem, hogy belénk lehelte a maga Lelkét, s ez a Lélek a lelkiismeretünkön keresztül meg nem szűnően szólít, hív bennünket a szeretetre, amíg csak el nem hallgattatjuk szavát.

Hiszem, hogy a földi lét minden szenvedése, a betegség, az ínség, a természet és az emberek felől jövő megpróbáltatások – mind csak arra vannak, hogy akármilyen nehéz sorsunkban is bizonyosságot tegyünk róla, hogy csak a szeretet életútját választjuk. Hiszem, hogy állhatatosságunkat Isten gazdagon jutalmazza.

Hiszem, hogy az Atya elküldötte hozzánk a Fiút. Hiszem, hogy a Fiú testet öltött és közöttünk élt. Hiszem, hogy azért jött el, hogy az ember számára hallható emberi nyelven elmagyarázza nekünk, hogy az Isten szeretet, és éppen ezért az embernek a szeretetre kell rátennie életét. Hiszem, hogy azért jött el, hogy megmagyarázza nekünk, hogy az Istenhez, a szeretethez akármilyen áron is hűségeseeknek kell maradnunk.

Hiszem, hogy meghalt értünk, hogy a hűség feledhetetlen példáját mutassa nekünk. Hiszem, hogy a szeretetre tanítva és élénk élve azt, hathatós erővel megújította bennünk az Isten életét. Hiszem, hogy Jézus benne van azokban, akik szeretik Őt. Hiszem, hogy benne vannak mindazok, akik szeretik Őt. Hiszem, hogy Jézus és az ember egymásban levése erőt ad az embernek a szeretetre.

Hiszem, hogy Jézus a halottak közül harmadnapon feltámadt. Hiszem, mert a tanítványok látták Őt, s negyven napon keresztül tovább tanította őket az Isten Országába, a szeretet életének a titkaira. Hiszem, hogy negyven nap múltával visszament Atyjához, ahonnan jött. Hiszem, hogy időtlen isteni élete nem szenvedett változást. Hiszem, hogy a Szentháromság élete hiánytalan volt az alatt a harminc-egynéhány esztendő alatt is, amíg a Szűztől szült testben itt, közöttünk élt.

Hiszek a Szűzanyában, akinek osztályrészül jutott az elképzelhető legnagyobb emberi méltóság: a megtestesülésre magát elszánó Fiú édesanyja lehetett. Hiszek abban a talán tizenharmadik évében járó názareti lányban, aki vállalta a világ szemében a legnagyobb csúfságot, a leányanyaságot is; de ezen az

áron is igent mondott az Isten hívására. Hiszek ebben a leányban, aki egészen rábízta magát az Istenre.

Hiszek abban, hogy a feltámadás kétségtelenre bizonyította Jézus minden szavát. Ezért hiszek abban, hogy a hit annyit jelent, hogy igaznak tartom Jézus minden szavát. Hiszek abban, hogy hinni annyit is jelent, hogy hűségesen odarendezem életem a jézusi tanításhoz, a szeretethez.

Hiszek Jézus szavának, s ezért hiszem, hogy életem egyetlen feladata, hogy visszaszeressem az engem Önmagát odaadva, Golgota-áron is megszerető Istent. Hiszek abban, hogy szeretnem kell az Istent. Átöelve Őt minden képességgel. Nem úgy, mint tikkasztó nyárban a patak hús vizét; nem úgy, mint amikor az ember átöleli szerelmesét. Nem a hús és vér képességeivel, de azzal a maradéktalan értelmi-akarati-érzelmi hűséggel, amely barátot baráthoz fűz. Hiszem, hogy Jézus barátjának akar engem, és hiszem, hogy nincs külön élethivatásom, minthogy egész életemmel igent mondjak erre a hívásra és barátja legyek annak az Istennek, aki magamhoz hasonló emberként élt közöttünk, hogy megkönnyítse számomra e felkínált barátság elfogadását és teljesítését.

Hiszem, hogy csak akkor lehetek Jézus barátja, csak akkor szerethetem vissza az Istent, ha igyekszem Hozzá hasonlítani. Mindenekelőtt abban, hogy Ő mindenkit, minden embert szeret. Hiszem, hogy minden embert szeretnem kell. Hiszem, hogy nem tekinthetek senkit sem ellenségemnek. Hiszem, hogy nem lehet számomra egyetlen ember sem közömbös. Hiszem, hogy minden embert felebarátomnak kell tekintenem, az ellenségemet is. Hiszem, hogy nincs más hivatásom, minthogy minden embert, akivel csak találkozom, testvéremmé tegyek – a szeretetben.

Hiszem, hogy aki szeret, az ad. Hiszem, hogy élethivatásom az adás. Életemben minden egyéb csak foglalkozás lehet, de a hivatásom: az adás. Azt kell adnom, amim van: jó Szót, mosolyt, pénzt, időt. Mindazt, amit munkával-szeretettel megszereztem. Hiszem, hogy adnom kell annak, aki kér. Hiszem, hogy adnom kell annak, akit testi vagy lelki ínségben találok – kéretlenül is. Hiszem, hogy adásaimnak nincs felső határa. Hiszem, hogy az adásban nincs elég, csak még tovább. Hiszem, hogy mindentadásra teremtett meg az Isten, aki Maga a Mindentadás. Hiszem, hogy szegényé kell tennem magam felebarátaimért, hogy testvéreimnek tekinthessenek.

Hiszem, hogy azt is szeretnem kell, aki bánt. Hiszem, hogy nem szeretem azt, akit visszabántok. Hiszem, hogy ki kell törölnöm szótáramból ezt a szót: jog. Hiszem, hogy nem az a hivatásom, hogy megbüntessem a bűnösöket. Sem a rám támadókat, sem a másokra támadókat. Hiszem, hogy a hántásokat csak a mindent eltűréssel lehet kevesbíteni az emberiség életében. Hiszem, hogy a Golgota vállalásával is példát adott nekem Krisztus. Hiszem, hogy vállalom kell a magamat meg-nem-védés következményét: az üldözöttséget is.

Hiszem, hogy aki szeret, az szolgál. Hiszem, hogy nekem is vissza kell utasítanom a pusztai Kisértőt. Hiszem, hogy nekem is el kell menekülnöm azok elől, akik „királlyá” akarnak tenni engem. Hiszem, hogy nekem is közembernek kell lennem, mint a názáreti Ácsnak, mint a fizetés nélküli Vándortanítónak. Hiszem, hogy csak akkor tudok szolgálni, ha nem uralkodom. Hiszem, hogy csak akkor tudok csak adni és sohasem venni, ha kisember vagyok. Hiszem, hogy akkor tudok csak simogatni és sohasem ütni, ha a társadalom kicsinyei között vagyok. Hiszem, hogy Isten csak akkor tud barátjává választani, ha olyan kicsiny vagyok, mint ama názáreti ismeretlen falusi kislány. Hiszem, hogy vállalom kell a jézusi szolgálat feltételét; a társadalmi kicsinységet és az alulértékelést.

Hiszem, hogy azt, akit nekem az Isten élettársul rendelt, mindenki előtt kell szeretnem. Hiszem, hogy csak olyat rendelt nekem, aki velem együtt akarja járni a jézusi szeretet útját. Hiszem, hogy az Istent ölelem át, amikor őt ölelem. Hiszem, hogy kettőnk szeretetkapcsolatát a maga szentháromságos szeretetelele boldogító földi másának akarta számomra. Hiszem, hogy a gyermek, a népes család életbehívása és Istennek nevelése az én első és legalapvetőbb feladatom élethivatásomnak, a szeretetnek a gyakorlásában. Elválaszthatatlanul egy ez a család a hitvesi szeretettel. Csak így lehet kedves az Istennek az ölelés: csak ha termékeny a szeretet.

Hiszem, hogy az Isten munkára teremtette az embert. Hiszem, hogy nekem is el kell végeznem a magamét annak érdekében, hogy megtermelődjék és szolgáltatódjék az, amire embertársaimnak, magamnak is szükségünk van.

Hiszem, hogy a családi életet is, a munkát és munkahelyet is fel kell használnom arra, hogy növekedjék Jézus vetése. Hiszem, hogy az a hivatásom, hogy megszülessék a földön Isten Országá. Hiszem, hogy a Jézus szeretetében egybe kell kapcsolódnia minden osztálynak és nemzetnek. Hiszem, hogy el kell tűnnie mindannak, ami akadályozza, hogy az emberek testvérek lehessenek. Hiszem, hogy építenem kell a Szeretet Országát. Hiszem, hogy az emberi élet mindent egybefoglaló hivatása: elvezetni mindenkit Krisztushoz. Hiszem, hogy túl családon és munkán – ez az én felelősségem is.

Hiszek a Lélekben, aki vezeti Jézus itthagott művét, az Egyházat. Hiszek az Egyházban, amelynek Krisztushoz kell vezetnie az emberiséget. Hiszek a Sziklában; aki Krisztus akaratából az idők végezetéig rendező személye annak, hogy megújuljon a Föld színe. Hiszek a szentségekben. Hiszek a keresztségben és a bérmálásban, amely újra és újra lepecsételi a hívőt, a Krisztus útján járni akarót Isten számára. Hiszek a bűnbánat szentségében, mert az Isten minden bűnbánónak megbocsát, és mert emberi szóval is hallani akarom testvérem ajkáról az isteni megbocsátás szavát. Hiszek az Oltáriszentségben, amely táplálja bennem a szeretetet, a bennem lévő krisztusi életet. Hiszem, hogy a házasság és az egyházi rend szentsége erőt ad: hogy

abban, amit választottam, végig kitartsak. Hiszem, hogy a nagybetegek szentsége megerősít földi életutam utolsó órájában.

Hiszek a békében, amelyet Isten mindig megad azoknak, akik az Ő útján járnak. Hiszek a Jézus békéjében, amely el nem hagyja az embert kísértésben, betegségben, börtönben, sőt a Krisztusért vállalt halál előtti órában sem. Hiszek Jézus ügyének történelmi diadalában, hogy valósulni fog a történelmi jövőben az, amit megígért: vetése növekedni fog, kovásza megkeleszti ezt a világot, a mustármag fává nő és lombot ereszt; és nem lesz lobogó, amely magasabban szállna a jézusinál. Hiszek a történelmi diadal ma is tapasztalható jelében: hogy százannyi testvérem és nővérem lehet, ha le tudok mondani a csak magamra gondolásról, ha másokért akarok élni.

És hiszek az imádságban, amely erőt ad a szeretetre, és megnöveli karom erejét. Hiszek az imádságban, amely elér oda is, ahová nem tudok eljutni. Mindazokhoz, akiket szeretek, s akikért megteszem – vagy megtenném, ha tehetném – mindazt, ami a szeretetemből telik. Hiszek az imádságban, amely a szeretet láthatatlan sugárzásával egyetlen fényerőtérre teszi a világot, amelynek világosságában Jézus felé találhatóak, akik még a sötétben bolyonganak.

És hiszek a találkozásban. Abban a találkozásban, amelyért Isten a világot teremtette, amelyért a Fiú eljött közénk, amelyért a Lélek lakást vett bennünk és vezeti Isten népét, az Egyházat. Hiszek a találkozásban az örök lakóhelyen. A találkozásban az Örök Szeretettel, amikor is megmutatja majd magát nekem úgy, ahogy van. Hiszek az örök Lakomában, amelyen a Fiú a lakoma, és a Fiú a felszolgáló. Hiszek a kielégülésben, az emberi szív nyugtalanságának megszűntében, a boldog beteljesülésben. Hiszek a találkozásban az első és utolsó emberrel; mindazokkal, akik nem zárták el magukat a hívástól, akik a múltban, jelenben és jövőben járnak az utat, amelyet a Lélek sugall, s amelyet a Fiú elibénk élt.

Hiszek a Szeretet erejében. Hiszek a Szeretet diadalában.

Hiszek a boldogságban, amelyet egyedül a Szeretet adhat az embernek ebben és az eljövendő világban. Ámen.

Alsószentiván, 1972. Egy háromnapos magán-lelkigyakorlat terméke. Szakolczay Lajos: Péter Bulányi (1989) c. könyvéből

RÓNAY GYÖRGY

ADVENT ELSŐ VASÁRNAPJA

Amikor a fák gyümölcsöt teremnek,
tudhatjátok, hogy közel van a nyár.
Tüzzre dobhatsz, Kertész, mert nem terem meg
korcs ágaimon más, mint a halál?
Amikor jelek lepik el a mennyet,
álmunkból kelni itt az óra már.
De ha hozzám jössz, pedig megüzented,
angyalod mégis álomban talál.
Meg akartál rajtam teremni, rossz fán;
Nem voltál rest naponta jönni hozzám.
Ajtóm bezártam. Ágam levetett.
Éjszakámból feléd fordítom orcám:
boríts be, Bőség! Irgalom, hajolj rám!
Szüless meg a szívemben, Szeretet!

GYOMBOLAI MÁRTON

AZON AZ ÉJSZAKÁN

Kérdés szállt a véres föld felett
Az embert mentő Isten kérdezett
Egy tiszta lélek azt mondta: igen
És testté lón az Örök Végtelen
A betlehemi csendes éjszakán
Barlang istálló korhadt jászolán
A földre szállt és fellobban a Fény
Egy csöppnyi gyermek két szelíd szemén
Úgy látták a bölcsek s pásztorok
Hogy védtelen és kiszolgáltatott
Aki nézte, nem sejtette ő:
Előtte a teremtő Erő

A sötétség nem más mint hiány
És úr lesz a Fény minden éjszakán
Megölhetik Koponyák Hegyén
Él s erősebb harmadnap a Fény
Ők csak nézték a két kis szemet
Mely némán is hívott, kérdezett:
„Harcok, gondok, küszködések éjén
Ott, legbelül emberszíved mélyén,
Hol a jóság csirái még élnek

Akad-e zug Isten Gyermekének?
 Adj egy zugot, csak egy tiszta pontot
 Hallgass arra, mit belülről mondok
 S veled viszek minden gondot, terhet
 S országomnak megőrzöm a lelked
 Világomnál meglátod az embert
 Aki testvér, aki gonddal terhelt
 Szeretettel két karod kitárod
 S átöleljük együtt a Világot.”

Ők csak álltak, néztek, egyre néztek
 Körülöttük szállt az angyal-ének
 S míg szakadoztak évezredes fátylak
 Az Isten üzent békét a világnak.

SCHANDA BEÁTA

RIPORT

BAJNOK LÁSZLÓ ÉS BENYHE JUDIT

Mindig önállóan kellett döntenem

Volt egyszer, hol nem volt ... Volt egyszer egy kislány, aki Benyhe Judit néven, Andi lányként, látta meg a napvilágot. Igen gyorsan kapcsolatba - bár akkor még csupán egyoldalú kapcsolatba! - került Péter Bulányival.

Judit: Az Anyu egy fényképemet valahogy beküldte a börtönbe Gyurka bácsinak. Ő a napi séta során adta tovább a hírt a börtönudvaron, hogy megszülettem. Mindez 1958-ban történt. Akkor még senki nem nevezte a Bokrot Bokornak. Teltek-múltak az évek, a kislány cseperedett. Azt tapasztalta, hogy édesanyjának nagyon fontos a közösség, az összejárás, Isten Országa ügye. Ezekért komoly áldozatokat, lemondást is vállal. Közben ő maga is szorgalmas hittanos lett a Rezső téri plébánián, ahová 1969. őszén új káplán került, Kovács László. Jól beszélt, érdemes volt hozzá járni, odafigyelni. Egyre nőtt a fiatalság létszáma a Rezső téren. Egyre több lett a program: gitáros mise, szindarab, lelkigyakorlat. Olyanok fordultak meg itt, mint Dombi Feri bácsi, Gyurka bácsi.

Jutkának mindez nem volt újdonság: édesanyja révén már régi ismerősként köszöntötte az embereket is, meg a szövegüket is. Kemény szöveg volt. Kovács Laci is sarkosan fogalmazott. Például azt kérdezte: mit kell tenni, ha hajótörést szenved az ember, s egy deszkába kapaszkodik egy közismert gonosztevővel, viszont a deszka csak egy embert bír el? Vagy azt kérdezte: mit tennél, ha a börtönudvarra - ahol tisztességes anyukák dolgoznak takarítónőként - kiszabadulna egy

rablógyilkos, kezében fegyverrel, s a te kezében is puska lenne, sőt jó céllövő lennél? Hosszú-hosszú viták, beszélgetések során kristályosodott az eszmény: az életodaadásig menő szeretet.

Judit: Azután Kovács Lacit áthelyezték, de minket (legalábbis sokunkat) már nem lehetett „levakarni” róla. Nyáron együtt lelkigyakorlatoztunk, év közben átjártunk a város másik felére. És 1979. őszén, egy újabb áthelyezés után, megszületett a „Domi” (a Domonkos templomban, a Thököly úton lévő közösség). Már az első Karácsonyon előadtuk „A kis herceg”-et, még nagykanizsai vendégszereplésre is meghívtak bennünket. Zajlott az élet: év közben a vasárnap esti ifjúsági misék, előtte ifjúsági hittan, utána nagy beszélgetések, évente Domis Találkozók (komoly előkészítéssel, előadásokkal, szervezéssel), nyáron háromnapos lelkigyakorlatok, zebegényi szilveszterek, házibulik, „ötösfogatok”, csoportszerveződések. De jó lenne, ha a gyerekeinknek is jutnának hasonló élmények! Ekkor már egyértelmű volt, hogy a Domi = Bokor-közösség. Én előnyös helyzetben voltam, mert Anyu - aki addigra nem csupán az anyám, de a legjobb barátnóm és közösségi testvérem is lett - nagyon segítette a közösségben való részvételemet. Például nálunk is nem egyszer volt csoporttalálkozó, buli. De jól tudom, hogy sokan komoly családi ellenállással küszködtek. Még egy nagy ajándéka a Dominak: itt találkoztam a férjemmel, Bajnok Lászlóval.

Laci: Én budai voltam. Családunk hagyományosan katolikus volt, s édesanyám nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a család vasárnaponként együtt menjen misére. A gimnáziumban nagyon jól éreztem magam, de érettségi után elvékonyodtak, majd szinte teljesen megszakadtak kapcsolataim az osztálytársakkal. Üresség és némi keresés volt bennem. A család baráti köréből hívott el egyszer valaki a Tabánba, hogy ott egész jó mise és ifjúsági közösség van. Kovács Lacira gondolt. Elmentem vele egyszer-kétszer, de még igazán nem fogott meg. Aztán a következő őszön került Laci a Domiba, s az ott összegyülekező nagy „csapatba” már magam is beszálltam. Hogy mi fogott meg? Nem is tudom igazán. Az első időben talán nem is Laci beszédei, hanem a közösség légköre. Meg az, hogy mindenki énekelt. Én nagyon szerettem énekelni, de ez tizenéves fiúk körében nem volt „sikk”. Itt meg nyugodtan lehetett. Jó volt. Aztán sorra adódtak az egyre újabb ismerkedések, barátságok. Idővel a szüleim és a testvéreim is „ideszoktak” és ők is közösségekbe kerültek.

Judit: A mai napig emlékszem egy, még középiskolai, dolgozatomra. Arról írtam, hogy a férjem állatorvos lesz és sok gyerekünk lesz. Falun fogunk élni ... (Laci akkor már „képben volt”!) Én mindig nagy családot akartam. Mi csak ketten vagyunk testvérek, de biztosan tudtam, hogy nekem több gyermekem lesz és főhivatásom az anyaság. Nem a „félutcat gyerek” Bokor-elvárás

motivált. Ez legfeljebb megerősített: hogy lám, nemcsak nekem vannak ilyen örült elképzeléseim! Könyvtáros végzettségem van, de bizony az Országgyűlési Könyvtár másfél évtizede csak elvétve, ünnepnapokon lát! Talán, majd ha a legkisebbek is már javában iskolások lesznek. Mert azért jó lenne néha mást is csinálni, mint fürdetni és pelenkázni, vásárolni és etetni!

Laci: Sikerült beteljesítenem Judit álmát: valóban állatorvos lettem és első állomáshelyemre, Dadra, kicsi Kristóffal hármásban költöztünk. Jó volt az önállóság: családiról is, szakmailag is. Csak messze voltunk a közösségtől. Az bizony hiányzott, hogy nem „ugrik be” hozzánk senki, nincs telefon ... Judittal nagyon egymásra voltunk utalva. Az, hogy jól legyünk, szinte kizárólag rajtunk, egymásra figyelésünkön múlt. A család meg nőtt: Dani Dadra érkezett.

Judit: Szép évek voltak ezek, s biztos, hogy segített ebben a közösségi háttér: legalább havonta találkoztunk az EK-val, mely mindmáig táplálkozó közösségünk. Ekkor kerültünk kapcsolatba vezetett csoportunkkal is Móron. Lacival közös lelkivezetőnkre is mindig számíthattunk. De azért nem volt könnyű, ezért is próbáltunk visszajönni Budapestre. Mindketten nagyon idekötődünk, a családi és közösségi szálak nagyon erősek!

Laci: Visszaköltözésünkkel először Andinál laktunk, aztán a szüleim segítségével önálló lakáshoz jutottunk. A lakásszentelő buli máig emlékezetes: rengetegen voltunk, de jó volt! És mivel most már mi lettünk a közösségben azok, akiknek önálló - és jól megközelíthető - budapesti lakásuk lett, sok program házigazdáivá lettünk: közösségi találkozók, misék, lelkivezetői beszélgetések zajlottak nálunk. Néha kapkodva próbáltunk némi rendet varázsolni az első csöngetés előtt, de jó érzés volt, hogy megoszthatjuk az otthonunkat. Ugyanakkor mégsem vált átjáróházzá a lakásunk, nem ütközött a család érdekeivel.

Judit: Mindig úgy alakult, hogy amikor beköltöztünk egy lakásba, abban kényelmesen elfértünk, aztán az évek múlásával kinőttük. A gyerekek száma is nőtt, meg az önállósági igényük is. Például így volt ez a Bem utcai lakással is, ahol a „régiszerű időkben” még külön hálósobánk volt Lacival. Aztán kiszorítottak onnan a gyerekek. De se baj! Talán most, hogy visszaköltözünk nagyszüleim házába, talán itt majd kényelmesebben elférünk. Mert mi, felnőttek is igényelnénk néha egy csendes zugot, ami nincs tele gyerekjátékkal, széthagyott kamasz-cuccal. Nagyon szeretném, ha Laci - legalább részben! - itthon dolgozhatna. Vagy, hogy legyen egy akkora étkezőnk a konyha mellett, ahol a kilenc fős család kényelmesen és együtt tud asztalhoz

ülni. Sőt, netán néhány rokon vagy barát is kényelmesen leülhet velünk a közös asztalhoz!

Laci: Mivel én a munkám miatt valóban sokat vagyok úton - a tavalyi évben pl. közel 50 000 km-t autóztam az országban! - szívesen dolgoznék időnként a család közelében. Akkor talán hétköznap és napközben is többet látnám a gyerekeket. Mert így a közös programok vagy az estébe nyúlnak, vagy csak hétvégi sétára-kirándulásra korlátozódnak. Mindig kevés az idő! (Még alvásra is.)

Judit: Igen, ezt én is elmondhatom: mindig kevés az idő. Évek, évtizedek óta járunk lelkigyakorlatra. Elengedhetetlenül fontos része az életünknek ez az évi három nap. Ha csecsemőnk volt, őt is vittük és a közösség hozzá is szokott, hogy kisbabákkal tartjuk a lelkigyakorlatot. De ha éppen nem volt szopós korú gyerekünk, akkor Lacival nagyon élveztük-élveztük, hogy felnőttek, testvérek-barátok között lehetünk. Ilyenkor átgondolhatjuk-átbeszélhetjük az életünket, a terveinket. Minden nyáron megtervezzük a következő évet, az életünk időbeosztását (amit aztán persze csak többé-kevésbé sikerül tartanunk) és nyugodt körülmények között megbeszéljük, melyik gyerekünkénél mire és hogyan kell különösen is odafigyelnünk az előttünk álló esztendőben. Nagyon fontosnak gondolom, hogy a gyerekek érezzék és tapasztalják, egyéniségnek tekintjük őket, egyénként figyelünk rájuk, nem csupán tagjai egy nyájnak. Ez minden nagycsalád számára döntő! Csak így válik a gyerekek számára is örömmé egy-egy újabb testvér érkezése. Hála Istennek, minden gyerekünket velünk együtt örömmel várták és fogadták a nagyobb testvérek. Ma már a nagyobbak - főleg Kristóf - nagyon sokat segítenek a kisebbek ellátásában. Néha már egy-egy esti fektetést is lebonyolítanak egyedül.

Jómagam a Bajnok-családdal mintegy másfél évtizede hol hetente, hol havonta, de rendszeresen találkozom: közösségi találkozón, baráti beszélgetésen, családi eseményen, gyerekvigyázás alkalmával. Igen, a nagyok már nagyon önállóak lettek. Akaratuk és véleményük van. Veszik-e a lapot, kell-e nekik a „bokros” életforma?

Judit: Én Anyu mellett tapasztalhattam az ő életét, és kamasz koromban már meg is fogalmazta nekem a Bokor elveit és gyakorlatát. Ő vett rá például az időszámolásra. Sohasem kényszerrel! Felvetette, javasolta, de azután nekem magamnak kellett döntenem. S mivel nagyon jó kapcsolatban voltunk már akkor is, tényleg odafigyelve fontoltam meg az ötleteit, s általában el is fogadtam azokat. De mindig önállóan kellett döntenem! Anyu mellett felnőni, „belenőni” a Bokorba bizonyos szempontból könnyebbség volt mások helyzetével szemben. Ő egyértelmű értékrendet

és életformát képviselt és kínált fel nekünk. A nehézséget később tapasztaltam: nehéz volt kinőni az „Andi lánya” szerepből. Sokan csak ezt látták bennem hosszú éveikig, pedig én önálló személyiség, önálló döntéshozó lettem és igényt tartottam arra - ahogyan azt minden önálló ember igényli! -, hogy ezt el is ismerjék. Sohasem akartam epigon lenni! Nyilván a mi gyerekeink számára is valamennyire természetes, hogy születésük óta ezt látják, élük velünk. Tapasztalhatták, hogy nem hanyagoljuk el őket, de azt is, hogy nem válunk a rabszolgáikká, hanem vannak önálló, felnőtt területei az életünknek. Mindig egyértelműen, de a gyerekek értelmi-fejlettségi szintjének megfelelően képviseltük előttük az eszményeinket. Sok szó esett az elmúlt évtizedben az erőszakmentességről, az adásról, a világ éhezőiről. Elég sok találkozó van nálunk, s a barátaink gyerekei is gyakran jönnek hozzánk. Ezt döntőnek tartom: legyen a gyerekeknek élménye arról, hogy nem csak az ő családjukban megy ez a szöveg, hanem mások, az ő barátaik és a szüleik barátaik is ezt „nyomják”. Ez nagy megerősítést jelenthet pl. egy osztályban való vetélkedés esetén. De azért nem visszük túlzásba a másságot. Múltkorjában észrevettem, hogy az egyik lányom nagyon vágyik egy új babára. Megvettem neki. Előfordult az is, hogy egyik fiam (még évekkal ezelőtt) a zsebpénzéből játékpisztolyt vásárolt. Megbeszéltük, hogy nem örülök neki, de nem csináltam botrányt, nem tiltottam erővel. Ma már eszébe sem jutna.

Laci: A két nagy fiúmat még csecsemőkorban megkereszteltettük, de aztán bennünk megérett, hogy a keresztség felnőtt elköteleződést igényel. Így a harmadik gyerektől kezdve már csak befogadó ünnepséget rendeztünk. (Szüleim megrökönyödése és ellenzése közepette.) Az elvek, amelyeket képviselünk, azonosak a nagyobbak és a kisebbek iránt. Viszont a kisebbeknek már módjuk lesz önálló vállalás alapján megkeresztelkedni. Ahogyan Kristóf is tavaly maga „harcolta ki” a jogot az elsőáldozásra. Mi szerettük volna még későbbre halasztani, de ő következetes és kitartó volt.

Judit: Amint lehetséges, igyekszünk a gyerekek számára kis bandát, csoportot létrehozni. Egészen kicsi koruktól kezdve. Jártunk például annak idején a Bokor-ovis-tornára. Családostól megyünk a Bokor-ünnepekre. A gyerekek évről-évre nagyon várják a táborokat és az EK-nyaralást. Egy-egy ilyen nyaralás persze fárasztó: együtt van 8-10 felnőtt és 25-30 gyerek. Nyüzsgés, véleménykülönbség, eltérő életritmus. Mégis az év kiemelt időszakai közé tartozik! A táborvezetőknek is nagyon hálásak vagyunk. Csak bele ne fáradjanak! Ma már a nagyfiúk Gyurka bácsihoz járnak rendszeresen és főleg Kristóf részt vállal a Bokor harmadik nemzedéke számára a programszervezésben is. Pozitív élmények mellett kudarcái is vannak, de eddig még nem adta fel. Most például lelkigyakorlatot szerveznek a nyárra. (Erről egyszer beszélgettem Kristóffal. Azt mondta:

Tudod, azt szeretném, ha ez olyan lelkigyakorlat lenne, mint amit Gyurka bácsi Andi nagymamáéknak tartott a 40-es években. Olyan kellene! - az interjú készítője) Készülnek az ifjúsági hétvégékre, az apjukkal együtt edzenek a Bokor-focira. Ezekre a programokra nem lehetne a kamasz gyerekeinket kényszeríteni. Ha tehát mennek, ezt annak tudom be, hogy szívesen mennek, otthon érzik magukat a Bokor közegében. A lányok lelkes „Vidám Csapat”-tagok. Mindig örömmel várják a találkozókat és nagyon szerencsés, hogy nem szülő, hanem a gyerekeknél „félgenerációval” idősebb közösségi fiatal vezeti azokat. Rohannak a napok, múlnak az évek. Nőnek a gyerekek. A szülők fején pedig szaporodnak az ősz hajszálak (meg aztán fogynak már azok is).

Különleges család a Bajnok-család? Nem tudom. Csak azt tudom, hogy egyedi, egyszeri. Mert csupa egyéniség alkotja: önálló gondolkodással, önálló véleménnyel, önálló feladatvállalással. És még mindig hiszik, hogy a Jó Úton járnak egyénileg is, családirag is, közösségileg is! Még egyiküktől sem hallottam soha - pedig lett volna rá alkalom a sok-sok együtt töltött óra és nap során! -, hogy bár másként alakítottam volna az életemet, a családomat! Szóval még semmi lényeges döntést nem bántak meg: a szülők sem, a gyerekek sem. Így legyen ez még nagyon sokáig!

A Bajnok - Benyhe házaspárral beszélgetett Schanda Beáta

FARKAS ISTVÁN

INTERJÚ A HÍDÉPÍTŐVEL

„Mester, melyik a legfőbb parancs a Törvényben?” Jézus így felelt: „Szeresd Uradat Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legfőbb: az első parancs.

A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. E két parancsolaton függ az egész törvény és a próféták”. Mt. 22, 36-40

Húsvét előtt hirtelen bejött a meleg. A fiatal lányok ezt előbb megérezték, mint az idősebbek. Ez utóbbiak óvatosabbak. Már sokat tapasztaltak. Tudják, hogy bármikor jöhet egy hideg áramlat és fagy. Mint a bokrok és a fák. Az orgona teljes virágban, míg a gyertyán épp' csak bimbózik. A Keletinél találkoztunk. Éppen beért a délután négyórás Püspökladányi személy. Az emberek tódultak ki a főbejáraton. Mindenki sietett valahová, a dolgára. A bolíviaiak nem. Ők ott dolgoztak a téren. Zenéltek és mosolyogtak. Hogy kerültek ide – kérdeztem magamban? Aztán beültünk a Park-szálló halljába. Csend, halk zene. Ami kint zárva volt, itt megnyílhatott – egy időre.

– Igen. A Bokor. A gyökerek. Gyermekkorom nagy részét, 14-15. éves koromig meghatározta.

Apámon, édesanyámon és nagybátyámon, Laci bácsin keresztül véremmé vált mindaz az érték, amit ez a szó és a mögötte lévő életgyakorlat jelent. Ez a családból jön, de nem egy hagyománytisztelet. Ez egy jó életvitel tisztelete. Fontos részének nevezhetném. Jó, mert aktív, emberközpontú, hibákat is felvállaló, nem szenteskedő, őszinte és elsősorban élhető életvitel. És ezzel együtt minden, ami hozzá tartozott: a 15 évvel korábbi, Bokorbeli fiatalok és idősebbek – csak így hirtelen, akik eszembe jutnak: Kaszap Gábor, Márczi testvérek, Simonyi Gyusza és Kaci, a csoportok és a Bokor gyerektábor és még sok más élmény, ami akkor fontosnak látszott életemben.

– Visszatekintve a múltra, ma semmilyen módon már nem tartom magamat a Bokorhoz tartozónak. Nem járok el a közösség rendezvényeire és nincsenek Bokor alapú csoportjaim sem. Ugyanakkor a gyökerek, a gondolkozásmód megmaradt. Ma is ezekhez tartom magamat.

– A Bokorban és a családban tanult vallásosság és istenhit számomra egy sokkal személyesebb, mindennapjaimban megnyilvánuló formát kapott. Nem egy ideológiához kötődik. Vagyis talán egyetlen tétel, parancs határozza meg: Szeresd felebarátodat! Néha van imaéletem is, de erre mindig, mint olyasmire gondolok, ami lehetne sokkal jobb, sokkal közvetlenebb is.

– Hivatásom választását is ez a parancs határozta meg. Kulturális antropológiát tanultam, és már tanítok is az ELTÉ-n. Mai életem számára minden lényeges mozzanatot ez hat át, ez határoz meg. Szó szerint mindent. Feleségem is antropológus, munkám a palesztin keresztények élete körül forog, gondolkozásomat ennek a szakmának a gondolkozásformája határozza meg és remélem, hogy megnyilvánulásaim is ezt közvetítik. Ez a gondolkozásforma a jelenből indul ki. Nem régi kövületeket, emlékeket, tanításokat, szokásokat, táncokat és énekeket vizsgál, persze azok is fontosak, hanem a jelen körülmények között, a jelenlegi kultúra mindennapjainak emberi és közösségi kapcsolatairól gondolkodik. Felismeri, hogy a kultúrák nem jók vagy rosszak, nem fejlettek vagy elmaradottak, hanem egyenrangúak, de különbözők egy változó normarendszeren belül. Nem összemérhetők, mégis valahol az alapjuk közös. Semmiképpen sem ellentétesek, egymással rivalizálók, ahogy ezt a média és sok mai gondolkodó közvetíti. Ez a gondolkozásforma kulturális másság elfogadását és megértését, de nem ellentétet közvetít. Megismer egy kultúrát és az azzal kapcsolatos sztereotípiákat, előítéleteket lerombolni, átvilágítani szándékozva közvetíti annak értékeit egy másik kultúra számára.

– Módszere, hogy a kutató kikapcsolja a saját személyiségét, amennyire csak tudja, hogy megérthesse, megérezze, átélje egy másik kultúra képviselőinek gondolkozásmódját, életét, hagyományait. Teszi ezt azért, hogy mindazt, ami elválasztja őt magát és a saját kultúráját ettől a kultúrától, azt lehetőleg átvilágítsa, és ha lehet, érthetővé tegye mások számára is. Nem tehet mást. Hogy beilleszkedjen, hogy pártatlanul vizsgálni tudja, benne kell élnie – egy közös megértés és kapcsolat érdekében meg kell próbálnia úgy gondolkodni, élni, cselekedni, mint azok, akiket vizsgál. Kicsit bele kell halnia a saját személyiségének ebbe a munkába, hogy létrejöjjön egy más látás, egy más értés és más érzés. Tudományosan ez persze nincs így. Sokan természettudományosan személytelennek szeretnék látni a kulturális antropológiát, míg mások megjelenítik saját maguk és a vizsgált közösség viszonyát. Vannak, akik nem írnak a kutatás ezen aspektusáról, de vannak, akik szövegeikben is reflektálnak önmagukra. Ezért aztán ez a szakma sok helyen nem is elismert, mint a nagy tudomány része. Mindenki próbálkozik saját tudományának legitimizálásával. Például a szociológusoknak, ami egy rokon szakma ez már sikerült, mivel ők kvalitatív eszközök használatával könnyebben elhelyezhetők a természettudományok holdudvarában. Kérdés, hogy mi az ára. A munkámban inkább a kvalitatív módszerek, a mikrokatatások és a „mélyfúrások” a lényegesek. Inkább, mint a statisztika, az eredmények sora. Szinte az előbbi hozzáállás alapelveként mondanám: „Tedd magad zárójelbe!” Úgy érzem, hogy ez a mondat Jézus szájából is elhangozhatott volna. Talán el is hangzott, csak nem ebben a formában. Szóval jézusnak gondolom ezt a szemléletet. Tanárain, kollegáim, akik a legkülönbözőbb vallás és világnézet képviselői, ebben közösen gondolkoznak. Ebből következik, hogy ezen a területen elmondható, hogy minden igaz. Hiszen, mint mondtam, a kultúrák nem ellentétesek, hanem mások, nem egymást kizárók, hanem illeszkedők. Különböznek, de az emberi lények a hétköznapi szintjén hasonlóak. Van a kultúrák között átjárás: ez maga az emberi lény. Így aztán elmondhatom, hogy a saját családom, a barátaim és a kollegáim, tehát életem nagy része ekörül forog. Tudod, ez egy bizonyos szempontból lázadó, nem elfogadott nézet és ez nekem imponál. Ebben nőttem fel, ahogy a gyökereknél már említettem. A Bisztrai név sok helyen kötelez – legalábbis szüleim, nagyszüleim, nagybátyám példája ebbe az irányba mutat. Lázadónak lenni nehéz kenyér, de energizáló. Élettel tölt el.

– Ugyanakkor elmondhatom, hogy az emberi kapcsolatok vizsgálatában nem a közös a fő területem, hanem az ellentét. Ellentétekkel foglalkozom. A konfliktusokat vizsgálom. Az okokat. Miért nincs

megértés, empátia, együttérzés? Céлом: megmagyarázni, megmutatni, hogy nem fekete-fehér a világ, hanem színes. Az élet hihetetlenül helyzetfüggő, mégis állandóan a pozitív és negatív sarkok körül forgunk, a jó és a rossz körül. A sztereotípiák a fő ellenségeim. A nagybetűs állítások ellen küzdök. Általánosításra persze szükség van az életben való eligazodáshoz. Ebben tudom elrendezve látni a világot magam körül, de fix skatulyákra nincs szükség. Pedig minden megnyilvánulásunkat ezek határozzák meg és a média is ezeket közvetíti, gyorsan, nagy hatékonysággal, ahogy a vírus terjed, csak még gyorsabban. A pillanatnyi helyzetben pedig csak a figyelem, a beleélés, a belátás a mérce. Olyan ez, mint a vallási lelkiismeret. Talán nem is olyan, talán ez az.

– Nehéz helyzetekbe kerülök sokszor, mert ennek a munkának köszönhetően a hétköznapjaimban, a baráti körben, a családban, a kollegáim között szeretem magamat az adott állítás ellenkező oldalára helyezni. Érzékeny vagyok a csólátásra. Ez nem mindig jó, főleg ha átgondolás, beleérzés nélkül meg is nyilvánul valamilyen kifejezésben. A szakmában az „ortodox” vonalat képviselem. Vannak a post-modernek, akik zene-, tánc-, színház antropológiával foglalkoznak, illetve a megértést más módszerek segítségével képzelik el. Ez kicsit távol áll tőlem, bár érzem a jogosságát. Elsősorban előadok és írok. Most készültem el az első könyvem kéziratával, melyben a palesztin kutatásom eredményeit foglalom össze. Remélem meg fog jelenni.

– Érzem, hogy mennyit kaptam már az élettől, a környezetemtől. Jól érezhetem magamat és ez alap ahhoz, hogy azt tegyem, amit jónak gondolok önmagam és mások számára is. Hihetetlen sokat kapok a feleségemtől, testvéreimtől, barátaimtól, unokahúgaimtól. Ugyanakkor ott van az a sok fura dolog is körülöttem folyamatosan: a betegségek, halál, az élet közhelyes nehézségei, a karrierépítés, az hogy az időmet sokszor nem én birtoklom. Megpróbálok pozitívan hozzáállni.

– Palesztinában megalapítottuk az első és eddig egyetlen rögbi-csapatot. Már 2007 óta létezőnk. A semmiből szerveztük meg, vagyis a fiatal srácok csináltak mindent és az adományozók adták a hozzávalót. Aztán az első meccs Cipruson. Mindig emlékezni fogok rá. A szemekre! Hogy egy izraeli betonfal mellett élő, napi fenyegetettségben élő, egyszerű, kisvárosi gyerek megszervez valami közöset, megtanul rögbizni, elutazik külföldre, hatalmas ruhát kap a meccsen a ciprusi és angol srácoktól, majd együtt sörözik velük... , hát képzelheted! Nem az eredmény! A megélés! Amikor elkezdtük szervezni a meccset a neten és felvettük a kapcsolatot a ciprusiakkal – ahogy az angol sofőrgyerek elmondta utazás közben –, azok nem

tudták mire vélni a dolgot: palesztinok, meg rögbi?? Hogy kerül a csizma az asztra? És akkor ezek most terroristák? Tartottak tőle, mert maga játék is kő kemény, meg az előítéletek is kő kemények. Aztán meglátták kik ezek: emberek, olyan srácok, mint ők maguk is. És ezt, ez az egyszerű angol asztalos-gyerek mondta. Mindannyian megélték az eredményt, ami alapvetően nem a gólokban nyilvánult meg. Valami létrejött, amit korábban megakadályozott valami. Egy kapcsolat jött létre. Ez hiányzik ma leginkább a világban. A kapcsolat. És ez nem egy internet kapcsolat volt, hanem egy személyesen megélt kapcsolat, ami már a sajátja.

– Azt gondolom, hogy alapvető célom a jó, az emberhez méltó kapcsolatok elősegítése: a megértés, az együttérzés, a barátság, testvéri érzés, személyesség, segítő szándék kialakítása az emberek a kultúrák között. Ezek visszajelzésén át érzem, hogy hogyan végzem a dolgom. Jönnek-e hozzám a gyerekek, amikor valami egyénit és közöset szervezünk együtt? Lehet-e hozzám fordulni nehéz helyzetekben? Tudok-e tenni valamit az előítéletek, a negatív érzés és gondolkodás ellen?

– Tudod, van ennek a munkának egy önreflektívnek nevezett iránya is. Meglátni a másik és az énem viszonyát. Meglátni a dominanciára törekvést, az okosat, a felnőttet a gyerekek között, felfedezni a saját gyengeségeket. És hát a szerepek... Beid Jala-ban az első hét és az utolsó is az üdvözlésekkel telt. Amíg valakit befogadnak – amennyire hagyja –, majd a távozás előtt az elszakadás nehézsége. Emlékszem, egy taxisra, akit már jól megismertem, hiszen kicsi városkáról volt szó, mikor azt mondtam neki egy nap: lassan indulok. Azt válaszolta: meddig maradsz ott? És akkor szinte úgy érzi magát az ember, hogy be lettem fogadva. Ezt kell meglátni, ezt a kis önteltet, elégedettet. Ott van mindig és el sem lehet kergetni, hiszen igen erős. Látni kell és figyelni rá, lehetőleg előre lenne jó nyakoncsípni, de csak utólag sikerül, ha sikerül. Az önirónia kulcs. A kialakuló „jó fej vagyok” érzést elkapni. Nem bántani, csak rajta tartani a szemet. És tudod mi a furcsa? Otthon, a családban a legerősebb. Azokkal szemben, akiket legjobban szeretek. Hihetetlen. Velük vagyok – inkább nem én, hanem ő – a legtüremlenebb. És a lelkiismeret-furdalás keltéséről már nem is akarok beszélni, mert...

– Minden relatív és megkérdőjelezhető. Ezt ma sajátomnak érzem. És mégis...

A beszélgetés itt megszakadt. Menni kellett tovább. Valahol majd folytatódik, valakivel, valamikor. Ahogy elmenőben néztem a fiatal barátom magas alakját, mintha nem is egyedül lett volna. Sokan voltak körülötte, mellette és felette is. Előtte és utána is.

Mintha egy lánc szemeként belekapcsolódott volna egy láthatatlan, hosszú, végláthatatlan folyamatba.

A beszélgetésen részt vett Bisztrai Márton és Farkas István

2011. május

SZÉCSI JÓZSEF

JEGYZETEK FERENC PÁPA VÁLASZAIHOZ

Ferenc pápa hazatérve egy-egy földközi útjáról, a repülőn interjúkra adott választ. Ezen megnyilatkozások saját véleményét tükrözik, de jelzik a hivatalos egyházi álláspontot is.

Egy visszatérő problémakör, sok leágazással az ún. migránsok, elvándorlók kérdése. Európába igyekeznek háborúk, éhezés, kegyetlenkedés, elűzetés, jobb élet reményében. Jönnek a tengeren, mely sokaknak a sírja lett. Jönnek terroristák, radikális iszlám tömegek. A kérdéskört tovább színezi az Izrael elleni terrortámadás, mely iszlám-szimpatijával a földgolyót átfogó radikális iszlám megmozdulásokat indított el. Ferenc pápa álláspontja, hogy a migránsok, elvándorlók hasonlóak az evangéliumi történéshez, amikor Szent József Máriával és a kis Jézussal menekült Egyiptomba. Hivatkozik a pápa az elnéptelenedett egyes európai országok falvaira, lakosságára, vagy a növekvő európai munkaerőhiányra, amit a migráció segíthet megoldani. Tehát elvándorlók a jobb élet reményében, velük jövő kulturális problémák, a radikális iszlám, és saját etnikai szigeteket alkotó új közösségek Európában. Mindez azonban nem egy vigasztaló kép a világ számára Ferenc pápától, aki láthatóan bár kitarthat eredeti álláspontja mellett, hogy ti. jöjjenek az elvándorlók, de most már hozzáteszi többször, hogy integrálni kell őket, tőlük pedig készséget vár el a társadalmi, európai beilleszkedésre. Beszél arról is, hogy saját földjükön kell megoldani életüket, társadalmi problémáikat, a világ jólszituált államainak pedig segíteni kell őket, saját hazájukban.

Ferenc pápa az életet szentnek tartja, a születéstől a halálig és ez szerintünk is csak így helyes. Nem ért egyet az eutanáziával, az élet radikális lezárásával, és nem ért egyet az anyaméhben fejlődő ember megölésével, mert egyesek szerint fajtisza, egészséges egyedekre van szükség. Innét már csak egy lépés a náci Németország gyakorlata, vagyis megölni azokat a gyerekeket vagy felnőtteket, akik egészségükkel

problémát jelentenek maguk és a környező társadalom számára.

Visszatérő új problémakör a homoszexuálisok és az ún. LGBTQ kérdéskör. A pápa fogadott homo szexuálisokat, sőt kezet is fogott velük. Ferenc pápa nem lát olyan nagy problémát velük kapcsolatban, mint azt a környező világ felé sugallná. Nagyobb problémát jelent azonban a papsággal összefüggő nehézségei.

A papság nem egyszerűen egy tanító, pasztoráló élcsapat, hanem mindenekelőtt egy erkölcsi, etikai kiemelt testület. Ha etikailag negatív jelenség egy pap, akkor teljesen mindegy, hogy mit tud, mit prédikál, hogyan szervez, senkit nem érdekel, egy negatív jelenség, amin mindenki megbotránkozik. Itt most két kiemelt problémakörrel van szó, a pedofil, gyermekmoleztálókról és a homoszexuális papokról. Ezeket amennyiben nem távolítja el az egyházi főhatóság azonnal és örökre a papi tevékenységtől, az egy szinte megbocsáthatatlan bűn, márpedig sok ilyen eset volt a magyar katolikus egyházban.

A papi nősülés egy szinte nevetségesen létező problémakör. Magyarországon a görögkatolikus papok nősülhetnek, csak a püspökök nem. Előfordult már, hogy a keleti egyház nősülő papságát, mint természetes jelenséget felemlítette a pápa. Ferenc pápa a kérdéskörrel kapcsolatban mindig leszögezi, hogy nem időszerű a kérdésfelvetése, és egyébként is nem lenne több pap, nem oldaná meg a paphiányt a nyugati papság nősülési lehetősége. Ez butaság. Nem azért nősülhetnek a görögkatolikus papok mert akkor nincs paphiány náluk, hanem azért, mert nem véletlenül nőnek és férfinek teremtette Isten az embert. Egyéb iránt a görögkatolikus papok körében hasonlóan más világi házasságok, vannak problémák. Van válás, nem követhető házastársi együttlét. Ettől még azonban meg kellene engedni a latin szertartású világi papság nősülését a katolikus egyházban. Ráadásul van a görögkatolikus egyházban is paphiány.

Ami pedig a nőket illeti, az egyértelműen egy másodosztályú státusz a katolikus egyházban, Lehetnek a plébános mellett szakácsnők, taníthatnak egyetemen, végezhetnek karitatív munkát, de pap az nem lehet. Hogy miért? Arra épkezláb válasz nincsen, illetve annyi, hogy: csak... Egy férfitípusú társadalom itt maradt rögeszménye a nőkérdés a katolikus egyházban. Szomorú. Ezen a protestantizmus már túljutott. Korunk új teológiai kérdése a vallásközi párbeszéd. Ennek első lépése a keresztény-zsidó dialógus. Ez elindult. Lassan világossá vált zsidók és keresztények között is, hogy mindegyiknek van elvi teológiai, vallásfilozófiai problémája és vannak emberi, szervezeti nehézségei. Karl Rahnernek van egy nagyon okos hozzáállása, ti. az anonim-keresztények

kérdésköre. Vagyis mindenki, aki saját meggyőződését követi és aszerint helyesen él, az üdvözl. Tehát a mennyországba bejutás nem elvi, hanem gyakorlati kérdés. Jelenleg a nehézség a radikális iszlámmal van, vagyis lehetetlen az iszlám jelentős részével szóba állni. A földgolyót átfogó tüntetések, a hámasznak izraeli vadállati kegyetlenkedései minden párbeszédet kiiktatnak, üzenete az élet helyett a halál. A vallásközi párbeszéd így fényévnnyire távolodik el a dialógus világától.

A keresztény vallási felekezetek lassan megismerik egymást, tartanak imaórát, ugyanígy zsidó és keresztény vonatkozásban is. A nehézség az, hogy összejönnek, jókat beszélgetnek, jól is érzik magukat, de igazából nem jutnak el sehová sem, se elvi, se gyakorlati úton, kivéve, ha karitatív ügyben nyújtanak egymásnak kezet. Elindítottunk évtizedes távlatban pl. évente egy keresztény-zsidó imaórát, melyen felkértük a keresztény egyházak vezetőit, valamint egy rabbit, hogy röviden beszéljenek ezen alkalommal. A rabbik jól beszéltek, lehetett élvezni, ütőképesek voltak, nem így a keresztény egyházak vezetői. Üres szóvirágok voltak, általánosságok, amit egy imareggelin, temetésen, vagy készületlen prédikáción is elmondhattak volna. Akadt mindig kivétel, de a többség tarolt.

Érdekes kérdéskör a belpolitikai hozzáállás, liberális, demokrata, jobb- és baloldali szavazóbázis. Tehát adott országban a katolikus püspöki kar döntő része jobboldali, van, ahol pedig ez elmosódik, vagy éppen radikalizálódik. Magyarországon a nagy keresztény egyházak jobbra, a kisebbek inkább a baloldalra húznak, szavaznak. A holokauszt után megmaradt, kivándorolt, már meghalt zsidó honfitársaink szavazatai nem módosítják a politikai szavazóbázist.

Nehéz kérdés a háború, a tömegpusztító fegyverek léte, állandó tökéletesítése, idézőjelben: humanizálása. Hihetetlen pénzeket emészt föl a fegyverkereskedelem, a katonákat pedig golyófogónak használják. A jelenlegi izraeli háború súlyos problémákat feszeget. A pápai és vatikáni álláspont a kétállami létezés, zsidók és palesztinok számára, Jeruzsálemnek pedig különleges státusz biztosítása. Soha el nem fogja azonban fogadni az iszlám világ szent városának Jeruzsálemet, ha valakinek pedig a fővárosa lehetne, az Jeruzsálem. Erről pedig Izrael nem fog lemondani soha.

Az embereket elsődlegesen nem egy vallásrendszer elvi kérdéskörei érdeklik, hanem a társadalmi, gyakorlati életvitel. Tudjuk, hogy mit kellene csinálni, de a történelmi háttér óriási teher, meg kell találni, hogy mi használható benne, mire van feltétlenül szükség és bizonyos dolgokon túl kell lépni. Merész döntéseket kellene meghozni, különben elmegy a vonat mellettünk, és már keveseket érdekel egy lejárt lemez.

BARCZA BARNA

KI VAGY TE?

(Jn 1,6-8.19-28)

A nagy emberek Istentől indulnak el

Igazán jót tenni az emberiséggel csak az tud, aki Istentől indul el. A sok ember-boldogító vagy csak önmagától indult el, például Nietzsche, vagy csak a boldogítandó emberektől, például Lenin. Akik valami maradandó tudtak felkínálni, amiért kapaszkodni érdemes is, meg boldogító is, azok mindig az Isten szomszédjai voltak. Lehet, hogy mi Isten közelebbi szomszédjának gondoljuk Keresztelő Jánost és a többi prófétát, mint mondjuk Platónt és Arisztotelészt, mégis azt kell mondjam, nemcsak a közvetlen imapárbeszéd tesz minket Isten-közelivé, hanem az átfogó látásmód keresése, az oknyomozó és nyomon maradó gondolkodás is.

Nemcsak korunknak, de minden kornak nagy kísértése, hogy beleveessen a közvetlenül megoldandó feladatok bonyolításába, és ezek folyamatos dübörgése miatt ne tudja belső hallását és látását Istenre emelni.

Keresztelő János nem ilyen ember volt. Az Istenközeliség eléréséért meghozta azt a heroikus áldozatot, hogy egyszer s mindenkorra félretolta életéből a pénzszerzés gondja mellett még a megélhetés gondját is, sőt minden egyebet, hogy csak Istenre figyeljen, és az Ő szomszédságában kialakult távlatokat kínálhassa fel az embereknek.

Mi persze kötekedni szeretnénk, mondván: ha egyszer ennyire távol volt a világtól, akkor, amit fölkinál, az életidegen. Ezt válaszolom: Egyrészt a nagyon életközeliek semmiféle távlatot nem tudnak fölkinálni. Másrészt, mivel oly kevesen vannak az ilyen ún. életidegenek, nem kell félnünk attól, hogy nagy irrealitás felé tolódik el az emberiség élete, meg a sok élet közeli ember az átfogó szempontokat úgyis alkalmazni fogja az élet konkrét összefüggéseire. Harmadsorban, még a részletekben is éppen az ilyen távlatilag gondolkodók szoktak legjobban eligazodni.

A nagy ember világosságot gyújt a sötétben botorkálóknak

Magam is áldozatául estem annak a közhiedelemnek, hogy a Szentlélek az érzelmeink felkorbácsolására való, hiszen Ő a szeretet Lelke, az öröm Lelke, stb. Aztán mikor elemezni kezdtük a Szentlélek szót egyszer csak azt vettük észre, hogy a Szentlélek úgyszólván leggyakoribb funkciói közé tartozik az értelmi eligazítás. Az egyik elemző tétel így hangzott: „A Szentléleknek az igazságban eligazítás az alapvető funkciója”. A Jn 14 26-ban és a 15,13-ban egy mondaton belül kétszer, illetve háromszor fordul elő a Szentléleknek ez a kognitív alapállása, irányultsága. Az Isten ember szeretetének egyik lényeges eleme ez az eligazítás, ez az igazságra elvezetés, ez a

megvilágosítás. Csak Isten van birtokában a mindent átfogóan látásnak, tehát Ő az abszolút Igazság, Ő az abszolút Világosság. A nagy ember, az Isten embere Tőle veszi át ezt világosságot, hogy tovább adhassa, hogy másoknak világítson vele.

Kiknek az életébe kellene bevilágítani? Azoknak természetesen, akik sötétben járnak. És ugyan kik ezek? Akik nem az örök értékű dolgokat, nem a távlatban eligazodást keresik, hanem éppen az örök Fénynek hátat fordítva a maguk kis kerge-kóros vakond vágataiban botorkálnak. Vannak háromszögű, négyszögű és ötszögű emberek. A háromszögűek három pont között közlekednek ingiáratban. E három pont: az otthon, a munkahely és a kocsmá. A négyszögűek még moziba is járnak, az ötszögűek még futball meccsre is. Csak éppen azt nem tudják, hogy miért élnek. Csak éppen azt nem veszik észre, micsoda nagyszerű lehetőségeket hagynak ki életükből... Ezeket szeretné felrázni, és az Isten fényével eligazítani a tartós boldogság felé az Isten embere.

Keresztelő Jánoshoz is azért jöttek a pénzszerzés barlangjaiban élők, a hatalom barlangjaiban élők, és vallásos nagyüzem barlangjaiban botorkálók, hogy világos és tiszta szavakat halljanak arról, mi az Isten terve az emberrel? A nagy ember nem csak azzal világít, hogy rámutat végső célunkra, hanem rendszerint össze is köti a konkrét ember jelen állapotát azzal a végső céllal.

A nagy ember nem magának toboroz, hanem az igazságnak

Igazán népszerű ember ez a Keresztelő János, valóban miatta mennek ki az emberek a pusztába, mégis azt mondja, hogy aki utána jön, az nagyobb nála. S aki utána jön, az az igazság szócsöve. Talán nem túlzok, ha azt mondom, csak az tudja képviselni az Isten igazságát, aki valósággal „megszállottja” az igazságnak. Hiszen, ha magához láncolja az embereket és nem az igazsághoz, akkor már nem is képviseli az igazságot. Ugyanis a legelső igazság az, hogy egy embert a másik embernek alárendelni sose szabad, az igazságnak azonban mindig. Vagyis másként nem is lehet e világban képviselni az igazságot, csak úgy, hogy ha tanítványainkat is az igazság szerelmeseivé tesszük. Isten igazságának futótüze úgy tud szétterjedni a világon, ha előbb ki-ki azonosul vele, ha ki-ki szerinte rendez be az életét. Magunkhoz kötni az embereket azért nevetséges, mert magam is csak annyit érek, amennyire az igazsághoz vagyok kötve.

(1984)

GROMON ANDRÁS

A TALPRAESETT JÉZUS

*A téma ötletgazdájának,
Karlócai Miklósnak ajánlom.*

Ha az evangéliumokat olvasva nemcsak arra figyelünk, mit tanított Jézus, hanem arra is, *hogyan*, akkor nem nehéz észrevennünk, hogy „fölyes biztonsággal”, sőt – főként az ellenfeleivel folytatott vitákban – rendkívül szellemesen, talpraesetten, mondhatni „slágfertig” módon tanított, olyannyira, hogy talán nem túlzás azt állítani: nemcsak tanításának tartalma volt zseniális, hanem az is, ahogyan azt alkalmazta, különösen a számára veszélyes helyzetekben, amelyekből „játszi könnyedséggel” vágta ki magát.

Ahhoz azonban, hogy ezt igazán érthessük és értékelhessük, nemegyszer meglehetősen sok „háttérinformációra” van szükségünk Jézus vallási környezetéről. Ezeknek az adatoknak a földidézése talán kissé nehézkesé teszi témánk bemutatását, de remélhetőleg megéri a fáradságot.

*

Jézus és legfőbb szellemi ellenfelei, az „írastudók és farizeusok” közötti összeütközések egyik leggyakoribb kiváltója az volt, hogy Jézus megszegte *a szombati munkaszünettel kapcsolatos* előírásokat, főképpen gyógyításaival. Az egyik ilyen alkalommal, a béna kezű ember esetében (Mk 3,1-6), amikor „figyelték őt, vajon meggyógyítja-e szombaton, hogy aztán vádat emeljenek ellene”, Jézus egy óvodás korú gyermekek számára is könnyűszerrel megválaszolható kérdéssel lép ki a csapdahelyzetből: *„Megengedett dolog-e szombaton jót tenni vagy rosszat tenni, életet megmenteni vagy elpusztítani?”*¹ Másik két esetben még konkrétabb, gyakorlatiasabb és személyhez szólóbb, és ezért még találóbb Jézus kérdése. A tizennyolc éve görnyedten járó asszony meggyógyításakor így hangzik: *„Nem oldja-e el mindegyikőtök szombaton is ökrét vagy szamarát a jászoltól, és nem vezeti-e ki itatni?”* (Lk 13,15), a vízkóros férfi meggyógyításakor pedig így: *„Ki az közületek, aki szombat napján is azonnal ki nem húzza fiát vagy ökrét, ha az kútba esik?”* (Lk 14,5).

A „szombat” körüli konfliktusok hátterében ez az ószövetségi előírás állt: „Jahve megparancsolta: Hat napon át szabad dolgozni. A hetedik nap legyen előttek szent, a tökéletes nyugalom napja, szent *Jahve számára!* Mindenki, aki ezen a napon munkát végez, halállal bünhődjék. Szombaton még tüzet sem gyújthattok házaitokban” (2Móz 35,1-3). Eszerint a

¹ Ezzel persze nemcsak önmagát akarta menteni, hanem ellenfeleit is gondolkodásuk, konkrétan istenképük

átalakításra akarta ösztönözni, mert őket is meg akarta gyógyítani...

szombatot Isten nem az ember javára rendelte, hanem *önmaga tiszteletére*. Oly *kizárólagosan*, hogy az ember legegyszerűbb szükségleteinek is háttérbe kell szorulniuk, például a főzés céljából történő tűzgyújtásnak. És oly *szigorúan*, hogy Isten a szombat minden áthágását halállal büntetteti.

Jézus rádöbbsent: Micsoda Isten az ilyen?! Pontosabban: Micsoda istenkép?! – és a szombati kalásztépéssel kapcsolatos vitában egyszerűen megfordította a logikai sorrendet: „Isten a szombatot teremtette az emberért, nem pedig az embert a szombatért”, az eredetiben: „A szombat lett az emberért, nem pedig az ember a szombatért” (Mk 2,27).

Így, kijelentő módban hagyományozták át ezt a tanítást, de könnyen elképzelhetjük, hogy *eredetileg kérdő módban* fogalmazta meg, kérdéssel válaszolva a farizeusok *kérdésére* („Miért tesztek [tanítványaid] olyat, ami nem megengedett?”). A kérdés formájú válasz még jobban kifejezné talpraesettségét, és csipetnyi iróniát is tartalmazna: „Vajon Isten előbb a szombatot alkotta meg a maga tiszteletére, és csak aztán *az embert a szombatért* (hogy szombaton ne kelljen egyedül tisztelnie önmagát), vagy *a szombatot az emberért* alkotta?”²

*

Ugyancsak sok vitára adott alkalmat *a rituális tisztaság* kérdésköre, vagyis hogy mi az, ami összefér, vagy nem fér össze Isten tisztaságával, szentségével (vö.: a szombat „szent Jahve számára”), ez azonban gyakorlatilag azt a kérdést jelentette, hogy mitől válik az ember tisztává, értékessé, vagy éppen értéktelenné Isten szemében (teológiai megfogalmazásban: „mitől igazul meg”).

Amikor egyes farizeusok és jeruzsálemi írástudók látták, hogy Jézus tanítványai mosatlan kézzel esznek, számon kérték Jézustól, hogy követői „miért nem járnak el a vének hagyománya szerint”. Márk evangélista szerint Jézus ekkor előbb saját törvényszegésükkel szembesítette ellenfeleit (7,9-13), majd „a tömegnek” adta meg a választ: „Semmi olyan nem teheti tisztátalanná az embert Isten előtt, ami kívülről megy beléje, hanem az teszi tisztátalanná, ami kijön belőle” (7,16). Ennek az eligazításnak éppen egyszerűségében van az ereje, de úgy látszik, még tanítványai sem fogták föl, ezért kénytelen volt nekik külön elmagyarázni, ezúttal is kérdésként; ez kicsit „szájbarágósabb” és bővebb, mint a tömegnek adott válasz, eredetiségét és szellemességét pedig éppen a vulgáris csattanó adja (7,18-19): „Nem fogjátok föl, hogy *ami kívülről megy be az emberbe, nem teheti tisztátalanná, mivel nem a szívébe megy, hanem csak a gyomrába – majd pedig a budiba kerül?*”

Ennél érthetőbben és szemléletesebben nehezen lehetett volna elmagyarázni a dolgot, a bátor és ötletes

szóhasználat jelentőségét pedig – súlyos teológiai kérdésben a budira hivatkozni... – az mutatja, hogy a „budi” kifejezést az ókor egyetlen klasszikusa sem vette soha a szájára, és már az Újszövetség egyes másolói is szégyelltek: a **D** kódex a „kanális, árok, gödör” görög megfelelőjével helyettesítette.

*

A hagyományok közé tartoztak *a böjtölési szokások* is, különösen a farizeusok körében, akik egy alkalommal számon is kérték Jézustól, hogy az ő tanítványai miért nem böjtölnek (Mk 2,18). Ahhoz, hogy megértsük e számonkérés súlyát, illetve Jézus válaszában nagyszerűségét, három dolgot kell tudatosítanunk: a) Ez a böjtölés nem valamilyen külsőséges-felszínes vallásgyakorlatot jelentett, hanem azt a böjtölést, amely az Isten (Jahve) távolléte miatt szomorúságot fejezte ki, illetve „Isten uralmának” eljövételét akarta siettetni. b) Az Ószövetségből mindenki számára ismert volt az a kép, amely szerint „Izrael Jahve menyasszonya”, és „Jahve Izrael népének vőlegénye” (pl. Iz 54,5; Jer 2,2; Oz 2,18). c) A Jordánba történt alámerítések Jézus azt élte át, hogy nem kell tovább várakozni: „Itt a kedvező idő” (Mk 2,15), Isten nincs távol, hanem jelen van, mégpedig nem leszámolásra kész bíróként (ahogyan Keresztelő János prédikálta), hanem – az ószövetségi képet használva – népének szerető vőlegényeként.

Így már érthető Jézus ismét csak kérdésbe öltöztetett, roppant egyszerű és mégis nagy teológiai mélységű, szemléletes válasza (Mk, 2,19): „Vajon böjtölhet-e a násznép, ha a vőlegény vele van a lakodalmas teremben?”

*

A mózesi törvény, valamint a hagyományok és a szokások kérdése olykor „elvi síkon” is fölvetődött: **Mi a legfontosabb**, a törvény mely részeit kell elsődlegesen megtartani? (Vö. Mk 12,28: „Melyik az első az összes parancsok közül?”) Erre utal a farizeusoknak címzett jézusi szemrehányás: „Jaj nektek, farizeusok..., mert tizedet adtok ugyan a mentából, az ánizsból és a köményből, viszont figyelmen kívül hagyjátok ... [Isten] ítéletét [azt, hogy Isten megítélése szerint mi a helyes], az irgalmasságot és a hűséget” (Mt 23,23), illetve Lukács megfogalmazásában: „...tizedet adtok ugyan mentából, kaporból..., viszont kikerülitek Isten ítéletét és szeretetét [Istennek az ember iránti szeretetét]” (11,42). Vagyis a jelentéktelen dolgokra gondosan ügyelnek, viszont az összehasonlíthatatlanul fontosabbakat könnyedén figyelmen kívül hagyják. Jézus szellemes összefoglalása és végkövetkeztetése: „Vak vezetők! *A szűnyogot megszűritek, a tevét pedig lenyelitek*” (Mt 23,24)!

² Feltevésünkre feljogosít, hogy az ilyen esetek túlnyomó többségében, amikor Jézus ötletesen kivágta magát egy

nehéz helyzetből, kérdés formájában fogalmazta meg „mentségét”.

De hogyan is láthattak volna világosan a Jézust bíráló farizeusok és írástudók? Ő erre is megadta a választ, ismét remek képet használva (Lk 6,41): „*Miért nézed a szálkát testvéred szemében – a gerendát pedig, amely a saját szemedben van, nem veszed észre?*” Ennek a mondásnak az ötletességét nem csorbítja, ellenkezőleg, csak fokozza, hogy Jézus itt éppen a rabbik körében ismert és használatos közmondással él! A jelenet háttérében pedig az áll, hogy mindenekelőtt az írástudók – foglalkozásukból fakadó – feladata volt, hogy ügyeljenek „testvéreik” (kollégáik, tágabban pedig honfitársaik) „látáshibáira”, azaz teológiai tévedéseire. Egyikük fordulhatott így jóindulattal a „tévtanító” Jézushoz: „Testvér, én jót akarok neked, hadd húzzam ki szemedből a szálkát! Mert nekem úgy tűnik, tévedésben vagy, amikor figyelmen kívül hagyod a szombatot, egy asztalhoz ülsz a bűnösökkel...” Jézus azonban nem lehetett levenni a lábáról, és megadta az illetőnek a keménynek tűnő, de szintén jóindulatú útmutatást: „*Vesd ki előbb szemedből a gerendát, akkor majd elég tisztán látsz ahhoz, hogy kivedd testvéred szeméből a szálkát*” (Lk 6,42)!

*

Ám Jézus nem csupán ellenfeleit tudta sziporkázó szellemességgel „helyretenni”, hanem *szimpatizánsait is*. Amikor valakit felhívott arra, hogy kövesse őt, és az illető azt felelte: „Engedd meg, hogy előbb elmenjek, és eltemessem apámat!”, akkor így szólt: „*Hagyd a halottakra, hadd temessék el halottaikat!*” Majd hozzátette (kezünkbe adva e kemény szavak helyes értelmezésének kulcsát): „*Te pedig menj el, és hirdesd Isten országát*” (Lk 9,59-60)!

Jézus nem volt fanatikus. Még tanítványai fáradságára is tekintettel volt, és biztosította számukra a pihenést (Mk 6,30-31; 14,38). Tehát a szó szerinti értelmezés, az éppen elhunyt apa eltemetésének megtiltása ellentmondásban állna egész személyiségével és viselkedésével, de teljesen értelmetlen is lenne, hiszen Isten országa nem szenvedne kárt, ha az illető fél vagy egy nap „késéssel”³ kezdené hirdetni. Ezért azt az értelmezést nyugodtan kizárhatjuk.

Reálisan feltételezhetjük viszont, hogy az „Előbb hadd temessem el apámat” azt jelenti: „Hadd várjam meg, amíg apám meghal; ő ugyanis ellenzi, hogy kövessék, s ha mégis megtenném, abból családi konfliktus lenne!”

³ A nagy hőség miatt általában még aznap eltemették az elhunytakat.

⁴ Az írástudók szavainak folytatása – „Mert ki képes megbocsátani a bűnöket, ha nem egyedül Isten” – nem hiteles, ez Márk betoldása, ami két dologból is következik: a) Jézus szóban forgó mondása egyáltalán nem azt jelenti, hogy „a maga nevében”, „saját bűnbocsátó hatalmánál fogva” bocsátja meg a béna bűneit, csupán azt állítja, hogy Isten megbocsátja/megbocsátotta azokat: a görög szövegben ugyanis szenvedő igealak áll („megbocsáttattak”), az ún.

Jézus kétségtelenül kemény és merész válasza ekkor azt jelentené: Hagyd a szellemileg halottakra [= az Isten országa, a szeretet ügye szempontjából halottakra], hogy megvárják, amíg családi konfliktusok nélkül követhetik szívük vágyát! Te csak menj, és hirdesd Isten ügyét!”

Mivel azonban ez a kérdéskör, illetve magyarázat inkább Lk 9,61-62 sajátossága, valószínűbbnek kell tartanunk, hogy az „Előbb hadd temessem el apámat” azt jelenti: „Hadd várjam meg, amíg apám meghal, ugyanis csak akkor juthatok hozzá örökségemhez, s ha nem leszek ott, lemaradhatok róla!” Ekkor rögtön világos és konkrét értelmet kapnak Jézus szavai: „Csak a szellemileg halottak [= a szeretet ügye szempontjából halottak] számára fontos az örökség, csak ők várnak arra, hogy hozzájussanak. Te menj, és hirdesd az [igazi] életet!”

*

A következő két esetben *súlyos teológiai problémát* old meg Jézus bámulatos ügyességgel – bár mai megértésükhöz valóban komoly háttérismeretekre van szükség.

Amikor a Jézust körülvevő tömegen áthatolva, egy bénát visznek hozzá annak rokonai-barátai, bizalmukat látva Jézus így szól a bénához: „*Gyermekem, Isten megbocsátja bűneidet*” (sok fontos kódex szerint: „megbocsátotta”: Mk 2,5). Ez azt jelenti: „Betegségednek semmi köze a bűneidhez. Isten nem fizet betegséggel a bűnökért, hanem megbocsátja a bűnöket, mégpedig ingyen!” Fontos volt ezt kijelentenie, akkoriban ugyanis úgy gondolták – manapság nem? –, hogy a betegség Isten büntetése az illető, vagy elődei (nyilvánvaló vagy titkos) bűneiről (vö. Jn 9,2).

Szavai nyomán az épp ott ülő írástudók ezt fontolgatják magukban: „Ki ez, hogy így mer beszélni? Istent gyalázza!” Felfogásuk szerint Jézus azt gyalázta, ami Istenben a legistenibb, vagyis hogy Isten abszolút *igazságosan* jutalmaz és büntet, s ettől csak ő maga térhet el *kegyelmi* aktusai révén, másfelől pedig csak az „általa felhatalmazott” személyek (az áldozatot bemutató papok vagy próféták) ismerhetik fel és jelenthetik ki, hogy adott esetben megbocsátott-e, vagy sem.⁴

passivum divinum, amely Isten – tiszteletből történő – körülírására szolgál. b) A szigorúan monoteista zsidók körében eszébe sem juthatott senkinek, hogy Jézus Istennek tartja magát, és ezért mondja, hogy „megbocsáttattak” [szokványos fordításban: „bocsánatot nyertek] a bűneid”. – Az általa betoldott kérdéssel Márk elő akarja készíteni a 10. versben következő krisztológiai tételét, miszerint Jézusnak mint (apokaliptikus) Emberfiának és mennyei Bírónak már a földön is van hatalma a bűnök megbocsátására, s ezt a rákövetkező csodatevéssel bizonyítja.

Jézus azonban átlát rajtuk, amihez nem volt szüksége semmilyen „természetfölötti képességre”, mert ismerve kora teológusainak gondolkodásmódját, „józan paraszti ésszel” is tudhatta, hogy teológiai előfeltevéseik alapján azt kell gondolniuk, amit most ténylegesen fontolgatnak, vagyis hogy ő Istent gyalázza Isten ingyenes bocsánatának kihirdetésével. Ezért aztán két kérdéssel felel meg ki nem mondott gondolataikra (Mk 2,8-9):

„*Miért fontolgatjátok ezeket szívetekben?*” A „Miért?” kérdőszó értelme itt nem „Mi okból?”, hanem „Mi célból?”, ahogyan ezt a máteí változat (Mt 9,4) határozottan alátámasztja: „Mi célból (gör. *hinati*) gondoltok rosszakat szívetekben?” Magyarul: Milyen céllal teologizáltok? Valóban az a célotok, hogy „Isten megdicsőüljön”, vagyis tiszteljék és szeressék őt az emberek, vagy az, hogy a „bűnösök” „megérdemelt” verést kapjanak?

Majd következik a bravúros befejezés: „*Mi könnyebb? Azt mondani a bénának: Isten megbocsátja bűneidet!, vagy azt mondani neki: Állj fel, fogd hordágyadat, és járkálj!?*” – Súlyos ironia! Természetesen egyformán könnyű elmondani az egyik vagy a másik mondatot! Csakhogy az írástudók még azt a semmi fáradságot nem igénylő segítséget sem akarják megadni a bénának, hogy azt *mondják* neki: Isten ingyen megbocsátja a bűnöket, és nem bünteti azokat betegséggel – hanem azt akarják, hogy „érvényesüljön Isten igazságossága”: maradjon beteg, „elnyerve bűnei méltó büntetését”.

Talán nem tévedünk nagyot, ha azt gondoljuk, hogy sem Jézus előtt, sem azóta, soha nem oldottak meg súlyos teológiai problémát ilyen könnyed, már-már légius eleganciával – a „köz nép” számára is első hallásra érthetően! Hasonlót mondhatunk el a következő esetről is, azzal a különbséggel, hogy ennek első hallásra történő megértéséhez és nagyra értékeléséhez korabeli teológusnak kellett lenni.

Egy alkalommal, amikor Jézus a jeruzsálemi templomban tanított, valaki fölvehette az akkoriban szinte mindenkit izgató messiási problematikát, amire Jézus így felelt (Mk 12,35-37): „*Hogyan mondhatják az írástudók, hogy a Messiás Dávid fia?*⁵ Hiszen maga Dávid mondta a szent Lélek által: »Így szólt az Úr az én uramhoz: Ül a jobb kezem felől, amíg ellenségeidet lábaid alá vetem!« *Maga Dávid mondja őt »úrnak«, de akkor hogyan fia neki?*”

Jézus remeklése ezúttal abban áll, hogy egyszerűen rámutat az isteni sugalmazásúnak tartott zsoltárszöveg

⁵ A „Dávid fia” kifejezés utalhatna a biológiai leszármazásra is, itt azonban inkább a szellemi rokonságot-hasonlóságot, illetve a szellemi utódlást fejezi ki (vö. Mk 10,47-48; 11,10), annál is inkább, mivel a vér szerinti leszármazás még nem akadályozta annak, hogy trónra lépésével a fiú apjának urává váljék.

⁶ Ez az értelmezés megfelel annak, hogy Jézus máskor is feltárta a próféták tévedéseit (ld. pl. Mk 9,4-8.12-13; Mt 11,11).

belső ellentmondására: ha a Messiás Dávid „fia”, akkor nem lehet „ura” Dávidnak, és ezzel arra világít rá, hogy „a szent Lélek által szóló” Dávid tévedett, mert *semmilyen* messiás („Isten földi helytartója”) nem létezik, hiszen Isten maga az egyetlen „úr” (vö. Mk 12,29!), és ezért az általa akart „világrendben”, a szeretet rendjében („Isten országában”) semmilyen emberi uralomnak nincs helye (vö. Mk 10,40!).⁶

*

Jézus egyszer az *egyházi adó* alanyaként került kínos helyzetbe (Mt 17,24-26). Minden valószínűség szerint az történt, hogy amikor „állandó lakhelyén” (vö. Mk 2,1.15; 3,20), Kafarnaumban a templomadó beszédői kérték tőle az adót, nem fizette meg, ezért az adószedők megkérdezték Pétert: „A ti mesteretek nem fizeti a templomadót?” Péter alighanem enyhíteni akarta a konfliktust, és azt mondta: „De igen!”, úgy érve, hogy később majd megfizeti. Hazaérve azonban Jézus ezt a kérdést tette föl neki: „*Mit gondolsz? A földi királyok kiktől szednek vámot vagy adót? Fiaiktól, vagy az idegenektől?*”⁷ Péter természetesen azt felelte: „Az idegenektől.” Jézus pedig levonta a cáfolhatatlan következtetést: „*Akkor tehát a fiak szabadok!*” – vagyis adómentesek.

Jézus szerint a templomhoz fűződő viszonyt is az Istenhez fűződő viszonyoknak kell meghatározni, az pedig, ha helyes, nem hatalomra és jogra épülő, hideg uralmi viszony, mint a földi uralkodók és alattvalóik között. Csak egy világi módon felfogott „Isten országában” lenne helyénvaló a templomadó (avagy „egyházi adó”). Isten azonban, a „mennyei király” (vö. Mt 18,23; 22,2.11) Atyánk, s az apák nem adóztatják meg fiaikat. Ez a családiasság végét jelentené. A fiak szabadok.⁸

*

Mielőtt rátérnénk az utolsó két esetre, amelyek a leglátványosabban bizonyítják Jézus zsenialitását, vegyük szemügyre azt az esetet, amikor Jézus úgy vágta ki magát egy kínos helyzetből, hogy nem vágta ki magát: egyszerűen *megtagadta a választ* (Mk 11,27-33).

A jeruzsálemi templom „megtisztítása” (Mk 11,15-17) után odamentek hozzá a főpapok, az írástudók és a vének, és megkérdezték: „Milyen hatalommal teszed ezeket?...” Mire ő azt mondta nekik: „*Ellenkérdést intézek hozzátok. ... Feleljetek nekem, akkor*

⁷ A „fiak” ez esetben nem átvitt értelemben, hanem szó szerint értendő, azaz a királyfiakat (hercegeket) jelöli, az „idegenek” pedig a királyok uralmának alávetett embereket.

⁸ Később bizonyos zsidókeresztény csoportok sajnos az ellenkezőjére fordították Jézus egyértelmű állásfoglalását, nem akarván „megbotránkoztatni” zsidó környezetüket; ezért aztán betoldották a 19,27-et, amely szerint Jézus csodás módon előteremtette az adópénzt, és határozott elvi állásfoglalása ellenére mégis megfizette a templomadót.

megmondom majd nektek, milyen hatalommal teszem ezeket. A János által végzett alámerítés Istentől való volt-e, vagy emberektől?” Ellenfelei erre taktikázni kezdtek, és tekintélyüket meg állásukat féltve, végül azt felelték: „Nem tudjuk.” Erre Jézus így szólt hozzájuk: „Akkor én magam sem mondom meg nektek, milyen hatalommal teszem ezeket.”

Proféta, azaz Isten küldötte, követe lévén Jézus független emberként viselkedik a „lelki hatósággal” szemben: válaszuktól teszi függővé, belemegy-e a vizsgálatba. Ez nem azt jelenti, hogy nem veszi komolyan ellenfelei kérdését; hiszen egyrészt valóban „le akarta rombolni a templomot”, persze nem fizikai, hanem sokkal mélyebb értelemben (ld. Mk 11,15; 13,2), másrészt ellenfeleit is meg akarta menteni, rá akarta vezetni őket a helyes magatartásra. Ellenkérdésével és Keresztelő János példájával azt mutatta meg, hogy *tisztán racionális* érvekkel, illetve *inkvizíciós* módszerekkel nem lehet „tesztelni” Isten küldötteit, nem lehet megkülönböztetni az emberi szellem működését Isten „szellemének”, „Lelkének” működésétől. Ezért nem adhat – és nem is ad választ a felhatalmazását firtató kérdésre.

*

Az egyik olyan csapdahelyzet, amelyben Jézus közvetlen életveszélyben forgott, és választól függött, megmenekül-e abból, az volt, amikor a farizeusok és a heródiánusok (egymás vallási és politikai ellenfelei!) összefogtak, és hogy szaván fogják, megkérdezték tőle (Mk 12,13-14): „Szabad-e adót fizetni a császárnak, vagy nem? Adjunk, vagy ne adjunk?”

Ha Jézus helyesli **az adó** megfizetését a rómaiaknak, akkor a nyilvánosság előtt kollaboránsnak bizonyul – és könnyen áldozatául eshet például zelóta fanatikusok orgyilkosságának; ha helyteleníti az adó megfizetését, akkor a megszálló római hatalom nyílt ellenségének bizonyul – és Pilátus minden további nélkül kivégeztetheti (vö. Lk 23,2!). Tehát nem felelhet sem igennel, sem nemmel!

És ekkor – a dénár bemutatásának bizonytalan hitelességű közjátéka után (Mk 12,15-16) – elhangzik Jézus talán legtöbbet idézett, értelmezett és félreértelmezett válasza (Mk 12,17): „A császárnak

adjátok meg mindazt, ami megilleti a császárt, viszont adjátok meg Istennek mindazt, ami megilleti Istent!”

E válasz első felének lényege: A császár nem versenytársa Istennek, következésképpen mindazt, ami megilleti őt, jó lelkiismerettel megadhatjátok neki, mert ezzel semmit nem vesztek el Istentől, és adjátok is meg neki, ahelyett hogy lázadónátok ellene!⁹ (Ez nagyon súlyos üzenet volt a zelótáknak és minden „igaz zsidó hazafinak”...)

Jézus válaszában második felét csak akkor érthetjük helyesen, ha tudatosítjuk, hogy nem mellérendelten áll az első mellett (mintha bármit is mellé lehetne rendelni Istennek, és lehetséges lenne „két úrnak szolgálni”, ld. Mt 6,24), hanem annak tökéletes fölrendelten, mint az a nézőpont („hermeneutikai horizont”), amelyből az adózást és minden más kérdést is tekinteni kell. Mondanivalója tehát: *Az elsődleges az, hogy megadjuk Istennek, ami őt megilleti* – mindenki másnak pedig csak annyit, ami ezután még „megmarad”, vagyis ami ebből következik, illetve ezzel nem áll ellentétben!¹⁰

Útmutatásával Jézus – az ókori világban gyakorlatilag ismeretlen módon – egyfelől *szétválasztotta* a politikát és a vallást (de nem szigetelte el, ld. alább „c!”), másfelől – teljes ellentétben Pállal (Róm 13,1-7) – *megszüntette* az uralmi struktúrák misztifikálását és abszolutizálását. Felfogása mögött annak az Istennek a képe (és élménye: Mk 1,10-11!) áll, aki a) *nem köthető többé* (mint a nemzeti istenek) egy néphez és földterülethez (Jézus Istene „Izrael Istene” marad ugyan, de nem kizárólagosan: ő azt akarja, hogy „minden nép számára nyitott ház” legyen a templom: Mk 11,17), b) *éppoly kevésbé azonosul* Dávid vagy egy Dávid-utód szakrális zsidó királyságával (vö. Mk 8,29; 10,48; 11,10!), mint a szakrális pogány Római Birodalommal, c) *nem a politikai-világi terület „mellett”* akar egy elhatárolt, paradicsomi „Isten országát” létrehozni, hanem éppen e konkrét világ adottságai „közepette” akar fokozatosan „uralomra jutni”, vagyis akarja a maga szeretetmintájára áthatni és átalakítani a világot, mégpedig d) olyan *emberek által*, akik annak „megadására”, megvalósítására törekszenek, ami „megilleti Istent” (vö. Mt 6,10: „Jöjjön el a te országod” = „Legyen meg a te akaratod”). Jézus ezzel *teljesen új távlatot* nyitott meg a politikai élet alakítása előtt (is), azt, amelyet másutt így

⁹ Ez a válasz azonban még két nagyon fontos dolgot tartalmaz. Egyrészt Jézus *semmiképp* sem tanítja azt, hogy a császárnak, vagyis az államhatalomnak *bármit és mindent* meg kell adni, amire csak igényt tart, akár az adózást, akár valami más illetően; másrészt nem mondja meg konkrétan, mi illeti meg a császárt (közlekedésként: mennyi adó illeti meg; még az is lehetséges, hogy semennyi); nem gyáva taktikázásból, és nem is azért, mert ő nem szórászhogató jogász vagy moralista, hanem azért, mert erre nincs „recept” (ahogyan másra sincs), vagyis *nem lehet* megmondani, csak a „politikai ész” döntheti el esetről esetre, természetesen *ahhoz igazodva*, ami Istent illeti meg. Az adózás példáját

véve (de természetesen csak általánosságban): Jogtalan adót fizetni szabad, és a helyzettől függően, a nagyobb rossz elkerülése érdekében talán szükséges is. De jogtalan adókat kiszabni, vagy engedelmes állami hivatalnokként behajtani, biztosan isten- és emberellenes.

¹⁰ Jézusnak ezt nem kellett külön meghatározni, hiszen minden zsidó tudhatta, mert ezt tartalmazta a „főparancs”: szeretni őt minden képességünkkel (Mk 12,29-30). Pontosításként legfeljebb annyit tett hozzá, hogy az Isten iránti szeretettől *elválaszthatatlan* az emberek iránti szeretet, Isten egyetemes, azaz *mindenkit* megmenteni kívánó akaratának teljesítése (Mk 12,31).

fogalmazott meg: „Keressétek *előbb* Isten országát..., akkor ő majd minden mást hozzáad nektek” (Mt 6,33)! Az Isten országa melletti elsődleges és kizárólagos elkötelezettség majd „magától” (vö. Mk 4,28) megtermi a politikai, társadalmi és gazdasági „üdvösség” gyümölcsét!

*

Nézzük végül azt a jelenetet, amelyben talán a korábbiaknál is zseniálisabban nyilvánul meg Jézus talpraesettsége és szellemessége (Jn 7,53-8,11)!

Az egyik kora reggel, amikor Jézus megjelent a Templomban, „a farizeusok és írástudók egy **házasságtörésen ért asszonyt** hoztak oda, és középre állították”.

Közlük Jézussal a tagadhatatlan tényállást, majd azt, hogy Mózes törvénye mit rendel az ilyen esetre: halálbüntetést, konkrétan megkövezést (5Móz 22,22), és megkérdezik a népszerű rabbit, akiről közismert irgalmassága és a bűnösök iránti szeretete, mi az ő véleménye. Az evangélium szerint „ezzel próbára akarták tenni, hogy aztán bevádolhassák”.¹¹

Mindenesetre kérdésük sokszorosan rafinált – és életveszélyes (akárcsak az a kérdés volt, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak): *Jézus négyszeresen kínos helyzetbe kerül*. Ha megengedi a megkövezést, akkor (1) szembekerül Róma törvényével, amellyel a kivégzések jogát magának tartotta fenn, (2) pusztulni hagyja az asszonyt, és (3) szembekerül saját elveivel is; ha megtiltja a megkövezést, akkor (4) szembekerül a zsidók törvényével, amely Isten törvényének számított. Ezek közül az 1-es és a 4-es szembekerülés mint lázadónak, illetve törvénszegőnek *az életét veszélyezteti!* Olyan választ kellene tehát adnia, amely egyszerre felel meg mind a négy, egymást kizáró követelménynek. Abszolút képtelenség, mondanánk mi.

Jézus először nem szólt semmit, hanem „lehajolt, és ujjával írni kezdett a földön”. Sokan és sokszor találgatták már, hogy mit írt, és *két válasz* látszik a legvalószínűbbnek. *Az egyik*: annak a törvénynek a szövegét írta le, amelyre a vádlók hivatkoztak, amely azonban ilyen esetben azt is előírta, hogy a bűntárs férfit is ki kell végezni (5Móz 22,22); *a másik*: jelképesen Jeremiás 17,13-ra akarta emlékeztetni őket (esetleg ténylegesen írta is ezt a mondatot): „A porba íratnak [értsd: megsemmisülnek] azok, akik elpártolnak tőlem, mert elhagyták az Urat, az élő vizek forrását.”¹²

¹¹ Az utolsó napok légkörében ez nagyon is lehetséges, mégsem szükségszerű feltételezni: elég, ha azt gondoljuk, hogy tisztességes és ügybuzgó, de engedelmes teológusok voltak, ti. Mózesnek akartak engedelmeskedni (hiszen arra hivatkoznak, hogy „Mózes azt parancsolja a törvényben...” – amelyet hitük szerint mintegy Isten diktált neki).

¹² *Az első* változat mellett szól könnyebb érthetősége, *a második* mellett az, hogy magasabb, elvi síkon ad választ a kérdésre (és mint prófétai jelképes cselekedet is jobban illik

Egyelőre azonban, úgy látszik, nem értik, vagy nem akarják érteni Jézus jelképes válaszát, ezért tovább faggatják, mire elhangzik tőle a történelem egyik legzseniálisabb mondata: *„Aki bűn nélkül van közületek, az dobja rá az első követ!”* Ez a válasz pofon egyszerű, ugyanakkor elképesztően szellemes, és *egyszerre felel meg mind a négy fönti (egymást kizáró) követelménynek!*

Bámulatunkat csak fokozza, ha tudatosítjuk, hogy egyfelől *Jézus úgy akadályozta meg a megkövezést, hogy felszólított rá* (csupán a kezdés sorrendjét állapította meg: „az dobja az *első* követ”), s hogy másfelől *felszólítását a megkövezés végrehajtásának korabeli gyakorlatából vette* – egy leheletfinom, ugyanakkor gyökerekig ható módosítással. Az volt ugyanis a szokás, hogy a kövezés kezdetén valamelyik vezető ember, vagy a jelenlévők közül a legidősebb felszólította a szemtanú[ka]t egy bevett formulával: „Aki közületek *szemtaniúja* volt a bűnnek, az dobja az első követ” (5Móz 17,7). Jézus viszont, látszólag azonosulva felfogásukkal, és látszólag magára öltve a bíró szerepét, így szólít fel a kövezés megkezdésére: „Aki közületek *bűn nélkül van*, az dobja rá az első követ!...”

*

Voltaképpen minden felsorolt esettel kapcsolatban elmondhatjuk azt, amit az utolsó esetben különösen is: Micsoda lélekjelenlét! (És Lélek-jelenlét...) Ezek a válaszok csak olyan ember lelkében fogalmazódhattak meg, akire szó szerint érvényes volt ellenfeleinek róla adott jellemzése: „Mester, tudjuk, hogy igazmondó vagy, Isten útját az igazsághoz híven tanítod, és nem mások szerint igazodol, mert nem vezet emberi tekintet” (Mt 22,16)!

ZSGY

KISKARÁCSONY

A PAMUTBABA

(Bogyó első karácsonyi ajándéka)

Négyéves Bogyónk Magdival készülődik a karácsonyra: Bogyót megtanítja pamutbábát készíteni. Tudjátok, ez úgy készül, hogy egy gombolyag pamutot föltekercünk egy kemény lapra, a tekercset lehúzzuk,

Jézushoz, meg tartalmilag is jobban illik hozzá, mint a ragaszkodás a mózesi törvényhez). Mindenesetre a második változat azt jelenti, hogy a törvény szigorát érvényesíteni szándékozó vádlókat Jézus Isten ítélete elé utalja, amelynek alapján *minden* ember bűnös. Korabeli emberként a prófétai jelek iránt érzékkel bíró vádlóknak ebből meg kellett volna érteniük, hogy semmi alapjuk sincs a másik ember elítéléséhez, és inkább saját bűneiken kellene elgondolkozniuk.

átkötjük az egyik végénél, megvan a feje, közepén átkötve kapjuk a derekát, s gombolyagot itt kétfelé választva a lábait – ezeket alul átkötve képezzük a cipőket.

A karjait egy újabb hurkolás után kapjuk úgy, hogy a hurok-sokaságot végein átkötve a kézfejeket alakítjuk ki, s ezt átbújtatjuk az első tekercs derék- és fejátkötése között: babát kapunk, már csak öltöztetni kell.

Bogyó Magdival el is készítette, de még két héttel karácsony előtt. Becsomagolták selyempapírba, s Bogyó néhányszor alig föltűnően elsétálva előttem, hóna alatt a papírcsomaggal, csillogó szemmel nézve rám dugdosta különböző rejtekhelyekre az ajándékot. Aztán hogy-s-hogy-nem gondolt egyet, kibontotta és fölfejtette az egészet, újraturkolta és -kötözte.

Nem lett ugyan jobb, de ez már teljesen saját gyártmány volt!! S így tett még néhányszor. Egyszer Magdi meglátta, s megpróbálta rábeszélni, hogy a ronggyá gyúrt selyempapír-gombócba préselt fonál-kavalkádót hozzák rendbe, mert Apu nem fogja látni a pamutbabát, de Bogyó nem engedte: Ezt én csinálom Apunak!

Nem volt más hátra, Magdi közölte velem a titkot: Figyelj, Bogyó egy pamutbabát készített neked, teljesen egyedül, ismerd föl légszíves, noha nem lesz egyszerű... ..

Eljött a karácsony, Bogyóka megilletődve, elsőnek szaladt hozzám a szakadozott-gyúrt papírgombolyaggal: Apu ezt én csináltam, teljesen egyedül, neked!!

Hálás voltam Magdinak, hogy fölvilágosított, mert a tépett-lyukas papírgombolyagban egy összecsomózódott, kesze-kusza fonáltömeget láttam – eszembe nem jutott volna, hogy ez egy pamutbaba. De így föl tudtam kiáltani:

- Nicsak, egy pamutbaba!

- Látod! Fölsimerte! Látod, fölsimerte!! – tapsolt és ugrált aprókat Bogyó Magdihoz fordulva.

A pamutbaba ma is megvan – nagy ajándék! Segít más, amúgy fölsimíthatetlen, némely saját és nem saját teljesen összekavart 'pamutbabáink' fölsimítésében. Néha eszembe jut az is, s reménnyel tölt el, hogy a Magasságbeli az én 'saját készítésű' pamutbabámat ugyan hogyan lesz képes fölsimítani és mikor??

(2020.dec.14.)

***

...ÉS VAN EGY BARÁTUNK IS, AKI A SÖTÉTSÉG*

(mert ilyen sötétség is van...)

Dudus lányunk (a legkisebbünk) az emeletes ágyban hüppög, már lekapcsoltam a villanyt.

– Mi baj? – nyitok be a Gege bátyjával közös hálószobába.

- Félek a sötétől! – sírdogál. Fölkapcsolom a villanyt. (Jöjj Szentlélek!! S már hallom is a szárnyak verdesését..)

– Te, a sötétség szeret Téged, de a fénytől fél. Nézd meg, ha becsukod a szád, hirtelen beleugrik éppen oda, mert ott nem fél és ott lapul, mert remeg a világosban, nehogy valaki meglássa. A fényben mindjárt valami mögé bújik. Nézd csak a hátad mögé, ott jön utánad, no meg – de csak kicsit -, nyisd ki a szád, benne van!

- Nem tudok így belenézni.. .. (Így igaz, de a Szentlélek működik!) - Vagy kukucskálj be a takaród alá, ott bújt el, s melegíti a lábad. Nem érzed, hogy milyen jó meleg van ott?

Bizonytalanul, de jön a helyeslés: ott meleg van. - De azért hagyj nyitva a 'hálószobában' a lámpát, jó?

Becsukom az ajtót, fölkapcsolom a hallban a villanyt, kicsit beszűrődik hozzájuk a fény, s fülelek. Gegét hallom, halkan:

- Csak kicsit nyisd ki, belenézek.. – szünet – igen, ott van, sötét van. Nehogy harapj, most éppen nagyon fél. Tíz perc múlva lekapcsoltam a kinti villanyt: már csak szuszogást hallottam bentről.

Mind a ketten éppen, csukott szájjal, erősen vigyáztak a sötétségre.. ..

(* A cím részlet a *Vuk* c. rajzfilmből, ahogyan *Vuk*, a kisoroka fölmondja a leckét az őt nevelő *Karak*-nak: '... és van egy barátunk is, aki a sötétség, mert a róka nappal alszik, éjjel vadászik.')

(2020.dec.14.)

***

VAN, AKI VALÓBAN NULLÁRÓL KEZDTE...

Ma egy szülés, születés
családi főprogram,
és anyagi tönkre-menés.

Babakelengye, rózsaszín ruhácskák,
vagy halványkékek,
mert – ugye – már nem titok,
ami az volt mindeddig:

Vajon a kicsi fűtyivel,
vagy anélkül születik?
Föl lehet rá készülni... ..
Mindennel. Alaposan.

Sajátos... Kétezer éve,
tudta Mária, hitte József,
hogyan a gyermek fiú lesz.

Dehogyan volt akkor méhbe kukucskáló,
jövő-titkot elrabló ultrahang!
Nem unott, fáradt nőgyógyász,
vagy technikus mondta
a feszülő pocakot műszerrel nyomkodva,
hogyan lány-e, vagy fiú a baba...

...

Hanem próféta, Izaiás, mennydörögte szét,
a még-még-sem-fogantról az Úr üzenetét!
Sőt: jövődölése nemcsak a gyerek nemét,
de élete történetét is elmondta!
Hitte, aki hallotta és akarta:
Hívók? No, akkor sem volt belőlük sok.

Kiáltani, prófétálni, Izaiás – tudott,
ám babakelengyéről nem gondoskodott...
így hát maradt a szent családnak, mint tudjuk:
népszámlálási zűrzavar, istálló, jászol és piszok,
nincstelenség, magány és a semmi.

...

Nagyon nem jó ilyen helyre és így megérkezni....

S ami a semmiből kinőtt,
harminchárom év múlva: nincstelenség,
magányosan, vér-piszokban, zűr-zavarban,
a kereszten, vajon vissza, a semmibe került?

Út lett volna biz' az: semmiből-semmibe,
ha nincs ott, a kezdetén és végén Atyjának tenyere....
Az egyik, mondjuk a bal, amelyik őt, sírva, e világba
tette,

s a jobboldali, mely innen őt fölvette
(a jókor, jó helyen (??), jót szóló jobb latorral)
majd visszaadta, s legvégül magához emelte.

Mire volt elég a három tanítói év? Semmire?
Mert csupán egy magocskát,
egy mustármagot ültethetett...

Úgy vélem, tudod, hogy e mag mivé lett:

Fávé terebélyesedett....

(Vizsgálni – ugye, bizony –
inkább ezredéveket érdemes...)

(2023.nov.13-14.)

BABITS MIHÁLY

KARÁCSONYI ÉNEK

Mért fekszel jászolban, ég királya?
Visszasírsz az éhes barikára.
Zenghetnél, lenghetnél angyalok közt:
mégis itt rídogálsz, állatok közt.

Bölcs bocik szájának langy fuvalma
jobb tán mint csillag-úr szele volna?
Jobb talán a puha széna-alom,
mint a magas égi birodalom?

Istálló párája, jobb az neked,
mint gazdag nárdusok és kenetek?
Lábadhoz tömjén hullt és arany hullt:
kezed csak bús anyád melléért nyult...

Becsesek láttad te e földi test
koldusruháját, hogy fölvetted ezt?
s nem vélted rossznak a zord életet?
te, kiről zengjük hogy "megszületett"!

Szeress hát minket is, koldusokat!
Lelkünkben gyujts pici gyertyát sokat.
Csengess éjünkön át, s csillantsd elénk
törékeny játékunkat, a reményt.

1932. tél

**MINDEN KEDVES OLVASÓNKNAK
ÁLDOTT, BÉKÉS KARÁCSONYT
KÍVÁN A KOINÓNIA
SZERKESZTŐSÉGE**